

2014 YILI SÜRDÜRÜLEBİLİR ÜRETİMİN GELİŞTİRİLMESİ VE YENİLİKÇİLİK MALİ DESTEK PROGRAMI PROGRAM SONRASI DEĞERLENDİRME RAPORU

**2021
EKİM**

2014 YILI SÜRDÜRÜLEBİLİR ÜRETİMİN
GELİŞTİRİLMESİ VE YENİLİKÇİLİK
MALİ DESTEK PROGRAMI
PROGRAM SONRASI DEĞERLENDİRME RAPORU

YAYIN SAHİBİ

DOĞU AKDENİZ KALKINMA AJANSI
Haraparası Mah. Birinci Tabakhane Sk. No:20
Antakya/HATAY
Tel : (326) 225 14 15
Faks : (326) 225 14 52
E-Posta : bilgi@dogaka.gov.tr

YAYINA HAZIRLAYAN

Mehmet YÜCEL
İzleme ve Değerlendirme Birimi Uzmanı
Mustafa Emre NAKIŞ
İzleme ve Değerlendirme Birimi Uzman

YAYIN KURULU BAŞKANI

Figen GÖKŞEN TOK
Kurumsal Koordinasyon Birimi Başkanı

YAYIN KURULU ÜYELERİ

Serdar ÇINAR
Sektörel Destekler ve Planlama Birimi Başkanı
İlkay BAĞCI
Kurumsal Koordinasyon Birimi İdari İşler Sorumlusu

YAYIN FOTOĞRAFLARI

Serhat ZAFER ÜLGÜR
Kurumsal Koordinasyon Birimi Bilgi İşlem Sorumlusu
Soner DUYMAZ
Kurumsal Koordinasyon Birimi Bilgi İşlem Sorumlusu

2021, Hatay

*Yayının kısmen ya da tamamen yayınlanması ve çoğaltılması fikri mülkiyet haklarına tabidir.
Kaynak gösterilmek kaydı ile Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı yayınları üçüncü kişilerce kullanılabilir.*

İÇİNDEKİLER TABLOSU

Şekiller Listesi	I
Tablolar Listesi	II
ÖNSÖZ	III
1. Yönetici Özeti.....	IV
2. Kısaltmalar	VII
3. Giriş.....	1
4. Program Hakkında Genel Bilgiler	3
4.1. Programın Tanım ve Kapsamı	4
4.2. Programın Amaç, Öncelik ve Performans Göstergeleri	9
5. Programın Sonuçları	11
5.1. Bütçe Gerçekleşmeleri.....	11
5.2. Proje Başvuruları, Sözleşme İmzalanan ve Tamamlanan Projelere İlişkin İstatistik Bilgiler .	13
5.2.1. Proje Başvuruları	13
5.2.2. Sözleşme İmzalanan Projeler	14
5.2.3. Başarılı Olarak Tamamlanan Projeler	15
6. Programın Değerlendirilmesi.....	17
6.1. Değerlendirmede Kullanılan Yöntem	17
6.2. Amaç ve Öncelikler Kapsamında Hedeflere Ulaşılma Düzeyi	19
6.3. Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programın İncelenmesi	20
6.3.1. İlgililik.....	20
6.3.2. Etkinlik	23
6.3.3. Katkısalılık	29
6.3.4. Etkililik	31
6.3.5. Etki	34
6.3.6. Sürdürülebilirlik	38
7. Sonuç ve Değerlendirmeler (Program Tasarımına Yönelik Çıkarımlar)	43
8. EKLER	48
9. KAYNAKÇA	52

Şekiller Listesi

Şekil 1. Program Kapsamında Başarılı Olarak Tamamlanan Projelerin Sektörel Dağılımları	15
Şekil 2. Proje Uygulama Sürecinde Proje Sahiplerine Yapılan Ön, Ara ve Nihai Ödeme Oranları	16
Şekil 3. Uygulamaya Konulan Projelerin Süresi	26
Şekil 4. Destek Almaya Hak Kazanan Projelerin Uygulama Süreci Sonrası Durumu	27
Şekil 5. Ajanstan Destek Almamış Olsaydınız Projenizi Nasıl Gerçekleştirebilirdiniz?	30
Şekil 6. Ajanstan Destek Alan İşletmelerin Üretim Alanları	36
Şekil 7. Proje Kapsamında Yürütülen Faaliyetleriniz Sonucunda İşletmelerin Ürün Veya Hizmet Sattığı Yeni Pazarlar	37
Şekil 8. Proje Kapsamında Alınan Makine Ekipmanlar çalışır vaziyette mi?	40
Şekil 9. Projenizi tamandıktan sonra projenin devamlılığı ve sürdürülebilirliği adına ek olarak bir yatırım yaptınız mı?	41
Şekil 10. Ajanstan aldığınız destekten sonra Ajans dışında herhangi bir hibe ve fon kaynağından destek aldınız mı?	42

Tablolar Listesi

Tablo 1. Programın Künyesi.....	5
Tablo 2. Proje Düzeyinde Programın Performans Göstergeleri	10
Tablo 3. Program Kapsamında Proje Başvuru Sürecinde Bütçe, Destek ve Eş Finansman Dağılımı.....	11
Tablo 4. Program Kapsamında Proje Başvuru ve Proje Uygulama Sürecinde Destek Miktarı	11
Tablo 5. Program Kapsamında Proje Başvuru ve Proje Uygulama Sürecinde Eş Finansman Miktarı....	12
Tablo 6. Program Kapsamında Tamamlanan Başarılı Projelere İlişkin Ajans Destek Miktarı ve Eş Finansman Miktarı.....	12
Tablo 7. Program Kapsamında İllere Göre Proje Başvurusu Sayıları	13
Tablo 8. Program Kapsamında Yapılan Proje Başvurularının İlçelere Göre Dağılımı.....	13
Tablo 9. Program Kapsamında Yapılan Proje Başvuruları ve Başarılı Olan Projelerin Dağılımı	14
Tablo 10. Program Kapsamında Sözleşme Dönemine Ait Projelerin İller Bazında Dağılımları	14
Tablo 11. Program Kapsamında Başarılı Olarak Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımları	15
Tablo 12. Program Kapsamında Ajans Uzmanları Tarafından Gerçekleştirilen İzleme Ziyaretleri	16
Tablo 13. 2014 YENİ MDP Projelerine İlişkin İlgililik Kriterleri.....	22
Tablo 14. 2014 YENİ Programında Bağımsız Değerlendiricilerin İlgililik Puanları.....	23
Tablo 15. Uygulamaya Konulan Projeleri Kapsamında Düzenlenen Zeyilname Sayısı	24
Tablo 16. Sözleşmeye Bağlanan ve Zeyilnameler Sonrası Oluşturulan Projelerin Bütçe Dağılımları	24
Tablo 17. Mali Destek Programının Etkinliğine Dair İşletmelerin Görüşleri	28
Tablo 18. Program Kapsamında Başvuru Sahipleri Tarafından Hedeflenen Seçili Performans Göstergelerinin Gerçekleşme Durumu.....	32
Tablo 19. Mali Destek Programı Kapsamında İşletmelerin Etkinlik Kriterlerine Katılım Düzeyleri	33
Tablo 20. Mali Destek Programı Kapsamında İşletmelerin Etki Kriterlerine Katılım Düzeyleri	35
Tablo 21. 2014 YENİ MDP Projelerine İlişkin Sürdürülebilirlik Kriterleri	38
Tablo 22. 2014 YENİ Programında Bağımsız Değerlendiricilerin Sürdürülebilirlik Puanları	38
Tablo 23. Mali Destek Programı Kapsamında İşletmelerin Sürdürülebilirlik Kriterlerine Katılım Düzeyleri.....	39

ÖNSÖZ

Ajansımız tarafından hazırlanan bu Program Sonrası Değerlendirme Raporunda (PSDR); Ajansımızın faaliyet gösterdiği Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde 2014 yılında Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programı (YENİ) kapsamında yürütülen projelerin etki ve sonuçları değerlendirilmiştir.

Programa başvuru yapan işletme sayısı 194 olup bu, işletmelerden 44 tanesi ile sözleşme imzalanmış ve bu projeler başarılı bir şekilde tamamlanmıştır. İşletmelere Ajans tarafından tahsis edilen 15 milyon TL'nin 14,7 milyon TL'si sözleşmeye bağlanarak işletmelerin karşılayacağı eş finansmanla birlikte toplamda 27,4 milyon TL'lik mali kaynak harekete geçirilmiştir.

Programın etki ve sonuçlarını değerlendirmek amacıyla Ajans kayıtlarından elde edilen verilere ve Ajansımız tarafından hazırlanan anket sorularına işletmeler tarafından verilen cevaplara baktığımızda ise işletmelerin; istihdam, üretim, ihracat, müşteri sayısı gibi performans göstergelerinde kayda değer bir ilerleme sağladıkları görülmüştür.

Ajans tarafından ilerleyen yıllarda uygulanması planlanan projelere dair öneri ve tedbirlerin de yer aldığı çalışmanın tamamlanması için çalışmaya katkı sağlayan İzleme ve Değerlendirme Birimi personellerine ve anket formlarını özenle dolduran işletmelere teşekkür eder çalışmanın ülkemize ve bölgemize hayırlı olmasını temenni ederim.

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA)
Genel Sekreterliği

1. Yönetici Özeti

DOĞAKA, 2010 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla 5449 Sayılı kanun kapsamında kurulmuştur. Kalkınma Ajanslarının kuruluş amacı; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmaktır.

Yukarıda belirtilen amaç çerçevesinde özellikle bölgesel potansiyellerin belirlenerek bu potansiyellerin harekete geçirilmesi ve bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi için Ajans; üst ölçekli plan ve programlara da uygun olacak şekilde Bölge Planları hazırlamakta ve bu planda belirtilen sorunların çözülmesi ve sektörel potansiyellerinin harekete geçirilmesi için müdahale politikası olarak Proje Teklif Çağrıları (PTÇ) usulüyle özel sektörün hibe yöntemiyle desteklenmesini de öngören Mali Destek Programları (MDP) uygulamaktadır.

Çalışmaya konu olan Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programı 2014 yılında uygulamaya konulmuştur. Bu Programın amacı; *“TR63 Bölgesinde faaliyet gösteren işletmelerde yenilikçiliğin teşvik edilerek işletmelerin rekabet güçlerinin geliştirilmesi”* şeklinde belirlenmiştir. Program kapsamında ayrıca TR63 Bölgesinde (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) bulunan ve **“ayakkabıcılık, mobilyacılık, zeytin ve yer fıstığı işleme, tekstil ve madeni mutfak eşya sektörleri”**nde faaliyet gösteren ve proje başvurusu yapan işletmelere pozitif ayrıcalık tanınmıştır.

Söz konusu MDP ile bölgede bulunan 44 işletme en fazla % 50 oranında olacak şekilde hibe usulüyle desteklenmiştir. Program kapsamında işletmelere ayrılan mali kaynak miktarı ise 15 milyon TL olup proje sahiplerinin karşılayacağı eş finansmanla birlikte toplamda 27,4 milyon TL’lik mali kaynak harekete geçirilmiştir.

Uygulamaya konulan MDP kapsamında işletmeler tarafından 221 yeni istihdam sağlanmış, 26 adet yeni ürün üretilmiş, 32 adet Marka - patent - endüstriyel tasarım - kalite sertifikası veya yeni tasarım belgesi alınmış, 228 adet yeni makine-ekipman alınmıştır. Ayrıca işletmelerin müşteri sayılarında % 51, üretim kapasitelerinde % 104, ihracatlarında ise % 76 düzeyinde artış yaşanmıştır.

Programın orta ve uzun vadeli etkilerini değerlendirme amacıyla bir anket formu hazırlanarak bu form Ajanstan destek alan işletmeler tarafından elektronik ortamda doldurulmuş ve bu anket sonuçlarına bağlı olarak projelerin “ilgililik”, “etkinlik”, “etkililik”, “etki” ve “sürdürülebilirlik” değerlendirilmesi yapılmıştır.

Projelerin “İlgililiği” ile ilgili olarak; MDP’nin tasarım aşamasında programın üst ölçekli plan ve programlarda belirtilen hedef ve önceliklere uygun olarak tasarlandığı, Ajans’ın bölgenin ihtiyaç ve sorunlarını analiz ettiği ve bu sorunların çözümü için ise Proje Teklif Çağrısına çıktığı anlaşılmaktadır. Program kapsamında Ajansa sunulan projelerin değerlendirilmesi aşamasında uygulamaya konulan tüm projelerin Ajansın öncelikleriyle uygun olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte program rehberinde belirtilen önceliklerin hayata geçmesi noktasında tam anlamıyla başarı sağlanamadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Programın tasarım aşamasında belirlenen önceliklerden olan *“Çevresel atıkların geri dönüşümle ekonomiye kazandırılması (3. Öncelik)”* ve *“Mevcut işletmelerde lisans gerektirmeyecek büyüklükteki yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması (2. Öncelik)”* önceliklerinin tam anlamıyla bölgedeki işletmelerin öncelikleriyle uyumlu olmadığı değerlendirilmiştir.

Projelerin “Etkinlik” yönünden değerlendirmesi yapıldığında ise; programın hazırlık ve uygulama aşamalarının Ajans tarafından etkin bir şekilde yürütüldüğü, Ajans personellerin bu konuda etkin olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte Ajans tarafından kullanılan mali desteğin işletmelerin yatırımlarının gerçekleştirilmesi noktasında tam bir etkinlik sağlanamadığı görülmüştür. Nitekim Ajanstan destek alan işletmelerin büyük çoğunluğu bu desteğin olmaması halinde yine de yatırımlarını (ileri bir tarihte, daha küçük ölçekte veya aynı şekilde) yapacaklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca 9 ay olarak belirlenen projelerin uygulama süresinin de yetersiz olduğu, işletmelerin büyük çoğunluğunun projeleri zamanında bitiremediği görülmüştür.

Projelerin “Etkililik” yönüne baktığımızda; Proje hazırlık aşamasında işletmeler tarafından Ajansa sunulan ve gerçekleştirmeyi düşündükleri performans göstergelerinde kayda değer ilerlemeler sağlandığı sonucu ortaya çıkmıştır. İşletmelerin istihdam, üretim kapasitesi, yeni ürün üretimi gibi konularda ciddi ilerlemeler olmuştur. Bununla birlikte programın tasarım aşamasında Ajans tarafından belirlenen performans göstergelerinin

bazılarının orta ve uzun vadeli göstergeler olduğu bu göstergelerin ise projenin bitmesiyle hemen gerçekleşmeyeceği hususu da göz ardı edilmemelidir.

Projelerin “Etki”si değerlendirildiğinde; işletmelerin büyük çoğunluğu proje ile “müşteri ve tedarikçi ihtiyaçlarını cevaplama sürelerinde azalma meydana geldiğini”, “yeni ürün ve süreç geliştirme becerilerinin arttığını” “tanınırlıklarının arttığını” “kurumsal kapasitelerinde olumlu yönde gelişme sağladığını” ve “proje sayesinde yan sektörlerin de olumlu yönde etkilendiklerini” ifade etmiştir. Bununla birlikte “pandeminin üretim süreçlerini olumsuz yönde etkilediğini”, “döviz kurunda yaşanan dalgalanmaların kendilerinin olumsuz yönde etkilediğini” ifade eden işletmeler de bulunmaktadır.

Projelerin “Sürdürülebilirlik” değerlendirmesi yapıldığında; projelerin değerlendirilmesi aşamasında, Bağımsız Değerlendiriciler tarafından projeler PTÇ başvuru rehberinde belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirilip puanlanarak tüm projelerin sürdürülebilir olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca işletmelerin büyük çoğunluğu “proje ile istihdam ettikleri kişilerin hala işletmelerinde çalıştıklarını”, “proje sonrasında müşterilerin ihtiyaçlarını daha iyi anladıklarını ve analiz ettiklerini”. “alınan makine-ekipmanların hala kullanılabilir olduğunu”, “bir projeyi artık tek başına yürütebileceğini” ve “proje tamamlandıktan sonra ek bir yatırım yaptığını” ifade etmiştir.

2. Kısaltmalar

DOĞAKA: Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı

DYK: Destek Yönetim Kılavuzu

KAYS: Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme

MDP: Mali Destek Programı

İDB: İzleme ve Değerlendirme Birimi

PSDR: Program Sonrası Değerlendirme Raporu

PTÇ: Proje Teklif Çağrısı

YENİ: Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programı

3. Giriş

Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programı'nın temel amacı mevcut işletmelerde üretim, satış-pazarlama, lojistik ve depolama süreçlerinde yeni ve yenilikçi yöntemlerin geliştirilerek bölgenin rekabet gücünün artırılmasıdır. Üretimde teknolojiye ve yenilikçiliğe dayalı rekabet gücünün geliştirilmesi, 10. Kalkınma Planı'nda yer alan ve "Yüksek ve İstikrarlı Büyüme" şeklinde ifade edilen büyüme stratejisinin en önemli bileşenlerinden birisidir. Bu amaca yönelik olarak; işletmelerin teknoloji geliştirme ve kullanma yeteneğinin artırılması ve çevre faktörünü de dikkate alarak özel sektörün Ar-ge ve yenilik faaliyetlerinin geliştirilmesinin rekabet gücünün artırılmasında en önemli faktör olarak ifade edildiği 10. Kalkınma Planı'nda, 2023 ihracat hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi açısından da imalat sanayinin rekabet gücünün geliştirilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Bu genel çerçeve içerisinde 10. Kalkınma Planı dönemi için; başta imalat sanayi olmak üzere tüm sektörlerde işletmelerin yenilik faaliyetlerinin desteklenmesi, TR63 Bölgesi'nde de yoğun olarak görülen gıda, giyim, metal eşya ve mobilya sektörlerinde işletmelerin verimliliğinin artırılması, KOBİ'lerin ar-ge, yenilik ve ihracat kapasitelerinin geliştirilmesi ve markalaşmaları temel öncelikler arasında yer almıştır.

Diğer taraftan Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanmakta olan Bölgesel Gelişme Ulusal Strateji taslak metninde de Endüstriyel Büyüme Odağı olarak belirlenen Hatay ili ve Yapısal Dönüşüm Kent ve Bölgeleri içerisinde İkincil Sanayi Kentleri olarak belirlenen Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri için işletmelerin ulusal ve uluslararası rekabet güçlerinin artırılması ve üretim altyapısının yenilikçiliğe dayalı katma değeri yüksek üretim anlayışı ile geliştirilmesi önceliklendirilmiştir.

Her iki üst politika metnini de referans olarak hazırlanmakta olan TR63 Bölge Planı 2014-2023 taslak metninde TR63 Bölgesi'nde bölgesel kalkınmaya en hızlı ve etkili katkı sağlayabilecek sektörler arasında sanayi sektörüne yer verilmiş ve sanayi sektörü "stratejik gelişme eksenleri" arasında yer almıştır. Plan taslak metninde sanayi sektörünün yanı sıra gelişme eksenleri içerisinde yer verilen diğer sektörlerde de Ar-Ge ve yenilikçilik yatay ekseninde temel müdahale alanı olarak önceliklendirilmiştir.

Bölge Planı metninde yeni ve yenilikçi yatırımlar ile sanayi katma değerinin yükseltilmesi sanayi sektöründeki temel amaç olarak belirlenmiştir. Bu amaca yönelik olarak;

TR63 Bölgesi sanayi teknolojisinin düşük-orta seviyeden orta-yüksek seviyeye yükseltilmesi, patent, marka ve coğrafi işaret gibi yenilikçilik anlayışı ile paralel gelişen sınai mülkiyet haklarına ilişkin uygulamaların yaygınlaştırılması ve işletmelerin ihracat kapasitelerinin geliştirilmesi ana hedefler arasında yer almıştır.

TR63 Bölgesi'nde ana metal sanayi ve tekstil sanayinde yer alan firmaların rekabet gücü diğer sektörlerle göre daha gelişmiş durumdadır. Ancak, özellikle tekstil sektöründeki uluslararası rekabet ortamı, bu sektörü daha kırılgan hale getirmektedir. Bölgenin dış ticaret ve istihdamında en yüksek değerlere sahip ana metal sanayi ve tekstilde, uluslararası rekabet şartlarını sağlamak amacıyla, girdi ve enerji maliyetlerini azaltmaya ve sektörde belirleyici rol oynamaya yönelik Ar-Ge ve Ür-Ge çalışmaları ve buna paralel olarak teknolojik ilerleme önemli görülmektedir. Bu bağlamda ortak amaç için ortaklaşa kurulmuş işletmelerin ve bölgemizde zayıf bir yapı teşkil eden ancak üretim, pazarlama gibi konularda geliştirilmesinde fayda görülen, ortaklık kültürünü yansıtan kooperatif işletmelerin de yatırımlarının desteklenmesi amaçlanmıştır.

Aynı şekilde bölge genelinde yaygın olarak yer alan ve üretim teknolojisi ile ürün katma değeri daha düşük durumdaki gıda sanayinde, Hatay ve Kahramanmaraş illerinde yoğunlaşan ayakkabıcılık sektöründe, Osmaniye ile birlikte her iki ilde de yer alan mobilyacılık sektöründe, daha yüksek teknolojiye dayalı üretim süreçlerinin geliştirilmesi, bu sektörlerin sürdürülebilirlikleri ve dış ticaret rekabetçiliğinin artırılması bakımından kritik öneme sahiptir.

2012 yılında ilan edilen teklif çağrısı ile bölgede ivme kazanan yenilikçilik kültürünün daha da yaygınlaştırılması bakımından mali destek programının benzer kurgu ile devam ettirilmesinin gerekli olduğu düşünülmüştür.

Bunun yanı sıra ulusal plan ve stratejilerle eşgüdüm içerisinde yenilenebilir enerji kullanımı ve atık geri dönüşümüne ilişkin hususlara da mali destek programı kurgusunda yer verilmesi önemli görülmüştür.

4. Program Hakkında Genel Bilgiler

Programın amacı, TR63 Bölgesinde faaliyet gösteren işletmelerde yenilikçiliğin teşvik edilerek işletmelerin rekabet güçlerinin geliştirilmesidir.

Bu amaçla 2014 Yılı Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programı;

- Mevcut işletmelerde; **ürün çeşitliliğinin artırılması, yeni ürün üretilmesine** yönelik üretim hatlarının kurulması, **markalaşmanın** sağlanması gibi **yenilikçi yöntem** ve uygulamaların yaygınlaştırılması,
- İşletmelerde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması,
- Çevresel atıkların geri dönüşümle ekonomiye kazandırılması

öncelikleri çerçevesinde uygulanmıştır.

2014 Yılı Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programı kapsamında sektörel öncelikler belirlenmiştir. 2011 ve 2012 yıllarında TR63 Bölgesi'nin öne çıkan sektörlerine yönelik yapılan önceliklendirme ile bu sektörlerde teşvik edilen yenilikçiliğe dayalı kapasite artışı ve markalaşma yatırımlarının sürdürülebildiklerinin sağlanması hedeflenmiştir.

Öncelik 1 kapsamında Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde kurulu işletmelerin üretim kapasitesinin artırılması amacıyla yeni ürün üretimi, patent hakkı alınmış bir ürünün ya da tasarımın üretime dönüştürülmesi, katma değeri yüksek pazarlama süreçlerinin geliştirilmesi gibi yenilikçiliği esas alan projeler öncelikli olarak değerlendirilmiştir. Bu öncelik çerçevesinde özellikle yeni ürün üretimi ve ürün çeşitlendirmesi, mevcut ürünlerde farklılaştırma, ürün kalite sistemlerinin geliştirilmesi, yenilikçi pazarlama süreçlerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçları daha iyi geliştirmek için KOBİ'lerin ortaklaşa kurdukları işletmelerin nitelikli başvurularına öncelik verilmesi hedeflenmiştir.

Öncelik 2 kapsamında, bölgenin üretim kapasitesindeki yüksek potansiyel de göz önüne alınarak, işletmelerin üretim faaliyetlerinde ihtiyaç duydukları lisans gerektirmeyecek düzeydeki enerjiyi özellikle rüzgar ve güneş gibi yenilenebilir kaynaklardan temin etmelerine yönelik yatırımlar özendirilmiştir.

Öncelik 3 kapsamında ise bölgede henüz yeterince gelişmemiş atık geri dönüşüm sektörünün desteklenerek atıkların ekonomiye kazandırılmasına yer verilmiştir. Tarımsal ve

sanayi kaynaklı biyokütle potansiyelinin ve bu potansiyelden enerji, ham ve mamul maddelerin elde edilebileceği uygulanabilir süreç alternatiflerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bölgede yaygın olarak bulunan zeytin ve zeytinyağı işletmeleri başta olmak üzere gıda sanayi işletmelerinin, hayvancılık faaliyetlerine dayalı işletmelerin, demir-çelik yan sanayisi **işletmelerinin atıkları ile OSB ve evsel atıkların yeniden ekonomiye kazandırılmasına** yönelik projelerin desteklenmesi hedeflenmiştir.

4.1. Programın Tanım ve Kapsamı

Ajansımız 2014 Yılı Çalışma Programı ve Bütçesi çerçevesinde; Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği ve Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu'na (DYK) uygun olacak şekilde Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programının uygulanması amacıyla Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde proje teklif çağrısına çıkmıştır. Söz konusu programda son başvuru tarihi 07.03.2014 olarak belirlenmiştir.

2014 Yılı Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programına kar amacı güden kuruluşlar başvuru yapabilmış olup teklif çağrısında başarılı olan projeler için yapılan hibe desteği asgari 50.000 TL, azami 500.000 TL olarak belirlenmiştir. Proje uygulama süresinin en fazla 9 ay olacağı program için tahsis edilen bütçe 15.000.000 TL olarak belirlenmiştir. Bu destek tutarları proje bütçe tutarını göstermemektedir. Başvuru sahibinin sağlayacağı finansman ile beraber toplam proje bütçe tutarı oluşmaktadır. Hiçbir destek, projenin toplam uygun maliyetinin % 25'inden az ve % 50'sinden fazla olamamaktadır.

Tablo 1. Programın Künyesi

SÜRDÜRÜLEBİLİR ÜRETİMİN GELİŞTİRİLMESİ ve YENİLİKÇİLİK MALİ DESTEK PROGRAMI (YENİ)		
Programın Amacı	TR63 Bölgesinde faaliyet gösteren işletmelerde yenilikçiliğin teşvik edilerek işletmelerin rekabet güçlerinin geliştirilmesi.	
Programın Öncelikleri	1.Mevcut işletmelerde; ürün çeşitliliğinin artırılması, yeni ürün üretilmesine yönelik üretim hatlarının kurulması, markalaşmanın sağlanması gibi yenilikçi yöntem ve uygulamaların yaygınlaştırılması	
	2.Mevcut işletmelerde lisans gerektirmeyecek büyüklükteki yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması	
	3.Çevresel atıkların geri dönüşümle ekonomiye kazandırılması	
Sektörel Hedefler	Mobilya İmalatı, Ayakkabı İmalatı, Zeytin ve Fıstık İşleme, Madeni Mutfak Eşyası İmalatı, Demir-Çelik Yan Sanayisi, Tekstil Sektörleri	
Programın Toplam Bütçesi	15.000.000 TL	
Proje Başına Destek Tutarı	Asgari 50.000 TL	Azami 500.000 TL
Destek Oranı	Asgari % 25	Azami % 50
Proje Uygulama Süresi	Asgari 2 ay	Azami 9 ay
Başvuru Yapılabilecek Proje Sayısı	Azami 2 adet	
Destek Alınabilecek Proje Sayısı	Azami 1 adet	
Proje Uygulama Yeri	Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye	
Uygun Başvuru Sahipleri	<u>Ticari Esaslara Göre Faaliyet Gösteren ve Üretim yapan</u> ❖ Mikro, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ❖ Kooperatifler ve Birlikler	
İlan Tarihi	17 Aralık 2013	
Son Başvuru Tarihi ve Saati	7 Mart 2014 saat 17.00	
Sonuçların Açıklanması İçin Öngörülen Tarih	15 Mayıs 2014	

Destek sağlanabilecek projelere yönelik üç temel uygunluk kriteri söz konusudur:

- **Başvuru sahibi ve ortaklarının uygunluğu**

- Ajansın faaliyet gösterdiği TR63 Düzey 2 bölgesinde (Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye) kayıtlı olmaları ve merkezlerinin ya da yasal şubelerinin bu bölgede bulunması
- 01.07.2013 tarihinden önce bölgede kurulmuş ve tescil edilmiş olması
- 01.07.2013 tarihinden önce bölgede kurulmuş ve tescil edilmiş olması
- Proje faaliyetlerinin, başvuru sahibinin görev, yetki ve faaliyet alanı içerisinde bulunması
- Faaliyet alanı değişikliği varsa program ilan tarihinden önce yapılmış olması
- Projenin hazırlığından ve yönetiminden (eğer varsa ortakları ile birlikte) doğrudan sorumlu olması, aracı olarak hareket etmemesi

- **Projelerin uygunluğu**

- Kurulu işletmelerde mevcut üretim yapısının yenilikçi yöntemlerle geliştirilmesi,
- Ürün çeşitlendirmesi ve mevcut ürünlerde farklılaştırma sistemlerinin geliştirilmesi,
- Yenilikçi ve katma değeri yüksek pazarlama süreçlerinin geliştirilmesi,
- İşletmelerin uluslararası kalite standartları ile uyumlu olarak üretim yapabilmeleri için gerekli teknik altyapının geliştirilmesine yönelik yatırımlar (CE işareti, TSE, ISO, HACCP belgeleri alımını içeren yatırımlar vb.)
- Marka, patent, faydalı model, coğrafi işaret, endüstriyel tasarım vb. gibi tescil belgelerinin alınması ve tescillenmiş ürünlerin ticarileştirilmesine yönelik projeler,
- Bilgisayarlı tasarım (cad), kurumsal kaynak planlaması (erp), tedarik zinciri yönetimi (scm), müşteri ilişkileri yönetimi (crm), kurumsal performans yönetimi (epm), perakende yönetimi vb. bilgi yönetimi kapsamında satın

alacakları yazılım ürünlerinin lisans bedelleri ile yazılımların devreye alınması ve iyileştirilmesi için yapacakları faaliyetler,

- İhracata yönelik ürün çeşitlendirme, yeni dış pazarlara girme, bu pazarlardaki standartlara uyum sağlama, ihracat talebinin veya ihraç edilecek ürünün doğası gereği üretim teknolojisinin geliştirilmesi amaçlı projeler,
- Yeni ürün tasarlama, prototip üretimi, yeni üretim süreci geliştirme, Ar-Ge yapılanmasını oluşturmak üzere altyapı kurma ve insan kaynağı geliştirme amaçlı projeler,
- Özellikle ortakları KOBİ'lerden oluşan işletmelerde Ar-Ge, Ür-Ge laboratuvarlarının kurulması,
- Yeni teknolojilerin işletmeye transfer edilmesi yoluyla üretimde verimliliğin artırılması,
- Kalite kontrol sistemi için altyapı oluşturulması ve markalaşma çalışmaları,
- İşletmelerin birbirleri ile bağlantılarını güçlendiren ve birlikte hareket etmelerini sağlayan faaliyetler ,
- Kümelenme amaçlı; tasarım ve ürün geliştirme, ortak Ar-Ge ve inovasyon faaliyetleri, ortak kullanım alanlarının geliştirilmesine ve işbirliklerinin kurulmasına yönelik faaliyetler,
- Üniversitelerce geliştirilen yeni ve ileri teknoloji alanındaki bilgi ve teknolojilerin, işletmelerce uygulanmasını sağlayan yenilikçi projeler,
- KOBİ'lerin yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanarak ihtiyaç duydukları enerjiyi kendilerinin üretebilmesini sağlayacak projeler (güneş enerjisi, rüzgar enerjisi, jeotermal enerji ve hidroelektrik enerji vb.),
- Üretim sürecinde kullanmak üzere yenilenebilir enerji yatırımları (1 MW'ı geçmeyen enerji yatırımları sıfırdan lisans gerektirmemektedir. Örneğin seralara yönelik güneş enerjisi panel sistemlerinin kurulması veya küçük çapta rüzgar güllerinin kurulması gibi),
- Bölgedeki yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına yönelik sistem ve ekipmanların üretimi,

- Güneş enerjisi panel sistemi üreten işletmelerin üretimlerinin ve/veya üretim kalitelerinin arttırılmasına yönelik projeler,
- Sanayi atıklarından yağ, buhar, sıcak su, ambalaj atığı vb. yeniden değerlendirilerek ekonomiye kazandırılmasına yönelik projeler (Örnek; tekstil teleklerinden pamuk ipliği üretimi vb.),
- Evsel ve/veya tüketici atığı ambalajların yeniden değerlendirilerek ekonomiye kazandırılmasına yönelik projeler (Örnek; pet şişeden elyaf üretimi, plastikten granür üretimi vb.) ,
- Atıklardan ürün ve/veya enerji üretilmesine yönelik projeler (Örnek; zeytin karasuyundan gübre üretimi, prinadan pelet üretimi, bitkisel ve hayvansal atıklardan biyoetonel, biyodizel üretimi vb.),
- İşletme atıklarının geri dönüşümle üretim süreçlerine kazandırılması.

- **Maliyetlerin uygunluğu**

- Maliyetlerin götürü maliyetlere değil (yolculuk ve gündelik maliyetleri ve dolaylı maliyetler hariç), **gerçek maliyetlere** (yani projenin uygulanması sırasında yapılacak fiili maliyetler) dayandırılmalıdır.
- Projenin uygulama süresi içinde gerçekleşmesi (nihai denetim maliyetleri hariç),
- Projenin yürütülmesi için gerekli, gerçekçi mali yönetim prensipleriyle uyumlu olması ve maliyet etkinliği sağlaması,
- Yararlanıcı veya ortağı tarafından gerçekleştirilmesi,
- Yararlanıcının ya da ortağının hesaplarında ya da muhasebe belgelerinde kayıtlı, tanımlanabilir ve doğrulanabilir olması, destekleyici belgelerin aslı ile desteklenmesi,
- Ajans tarafından uygun maliyet olarak kabul edilmiş olması.

4.2. Programın Amaç, Öncelik ve Performans Göstergeleri

Kar amacı güden kuruluşlara yönelik uygulanacak olan 2014 Yılı Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programının (YENİ) temel amacı; TR63 Bölgesinde faaliyet gösteren işletmelerde yenilikçiliğin teşvik edilerek işletmelerin rekabet güçlerinin geliştirilmesidir.

Bu amaç çerçevesinde belirlenen öncelikler:

- Mevcut işletmelerde; **ürün çeşitliliğinin artırılması, yeni ürün üretilmesine** yönelik üretim hatlarının kurulması, **markalaşmanın** sağlanması gibi **yenilikçi yöntem** ve uygulamaların yaygınlaştırılması,
- İşletmelerde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması,
- Çevresel atıkların geri dönüşümle ekonomiye kazandırılmasıdır.

Program öncelikleri ile uyumlu olmak koşulu ile aşağıda belirtilen sektörlerden gelecek projelere **daha yüksek puan** verilmesi hedeflenmiştir.

- Mobilya İmalatı
- Ayakkabı İmalatı
- Zeytin İşleme
- Fıstık İşleme
- Madeni Mutfak Eşyası İmalatı
- Demir-Çelik Yan Sanayisi
- Tekstil

Tablo 2. Proje Düzeyinde Programın Performans Göstergeleri

S.N	GÖSTERGELER	Birim
1	Proje ile yeni istihdam edilen kişi sayısı	Kişi
2	Yenilik uygulama sayısı veya oranı	Adet / %
3	Mevcut uygulanan veya proje kapsamında uygulanacak marka, patent, endüstriyel tasarım ve yeni tasarım sayısı	Adet
4	Ürün güvenliğine yönelik geliştirilen izleme sistemi sayısı	Adet
5	Ürünlerin pazarlanmasına yönelik yapılan uygulama sayısı	Adet
6	Projenin uygulanmasıyla birlikte üretim kapasitesindeki artış oranı	%
7	Daha önce bölgede/işletme de olmayıp proje kapsamında üretilen yeni ürün	Adet
8	Modernizasyonu gerçekleştirilen işletme/üretim hattı sayısı	Adet
9	Modernize edilen toplam makine sayısı	Adet
10	Yenilenebilir enerji kaynağı kullanımı ile işletmede sağlanan tasarruf oranı/karısı	%/TL
11	Üretilen yenilenebilir enerji miktarındaki artış	MW
12	Katı atık geri dönüştürme miktarındaki artış oranı	%
13	Katı atıklardan elde edilen ürün çeşidindeki artış	Adet
14	Yeni makine sayısı	Adet
15	Alınan kalite sertifikası sayısı	Adet
16	Müşteri sayısındaki artış oranı	%
17	Proje ile birlikte gerçekleşen ihracat artış oranı	Adet / %
18	Proje kapsamında kurulan yeni tesis sayısı	Adet
19	Proje kapsamında hazırlanan afiş, broşür, ilan, pano... vs.	Adet
20	Proje ile işletmede elde edilen enerji verimliliği oranı	%
21	Proje ile işletmede kurulan yenilenebilir enerji yatırımları sayısı/tutarı	Adet/TL

5. Programın Sonuçları

5.1. Bütçe Gerçekleşmeleri

2014 Yılı Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programı kapsamında kar amacı güden kuruluşların projeler bazında asgari 50.000 TL, azami 500.000 TL hibe desteği talep etmesi gerektiği program rehberinde belirtilmiştir. Söz konusu program için Ajans tarafından tahsis edilen bütçe ise 15.000.000 TL'dir. Program kapsamında 194 proje başvurusu alınmıştır.

Tablo 3. Program Kapsamında Proje Başvuru Sürecinde Bütçe, Destek ve Eş Finansman Dağılımı

İl	Toplam Başvuru Bütçesi	Başvuruda Talep Edilen Destek Miktarı	Başvuruda Eş Finansman Miktarı
Hatay	48.394.139,00	23.376.854,42	25.017.284,58
Kahramanmaraş	59.871.037,00	28.148.305,63	31.722.731,37
Osmaniye	14.720.792,00	6.962.657,12	7.758.134,88
Toplam	122.985.968,00	58.487.817,17	64.498.150,83

Tablo 3 incelendiğinde, Ajans tarafından programa tahsisi edilen toplam bütçe tutarı 15 milyon TL iken program kapsamında başvuru sahipleri tarafından talep edilen destek tutarının ise 58,4 milyon TL olduğu görülmektedir. Proje başvuru sahipleri, Ajans tarafından ilan edilen destek miktarının yaklaşık dört katı tutarında destek talebinde bulunmuşlardır. Proje sahiplerinin karşılamayı taahhüt ettiği eş finansman miktarı ise 64,4 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Proje başvuru aşamasında, iller bazında, projelerin toplam başvuru bütçesi içinde aldığı pay Hatay ili için % 40, Kahramanmaraş ili için % 48, Osmaniye ili için % 12 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4. Program Kapsamında Proje Başvuru ve Proje Uygulama Sürecinde Destek Miktarı

İl	Başvuruda Talep Edilen Destek Miktarı	Sözleşmeye Bağlanan Destek Miktarı	Gerçekleşen Destek Miktarı
Hatay	23.376.854,42	5.847.908,64	4.798.023,77
Kahramanmaraş	28.148.305,63	7.090.534,19	6.111.326,40
Osmaniye	6.962.657,12	2.042.371,64	1.357.553,77
Toplam	58.487.817,17	14.980.814,47	12.266.903,94

Ajans tarafından başarılı bulunarak ilan edilen 50 başvuru sahibi ile proje destek sözleşmesi imzalanmıştır. Ajans tarafından bölgedeki projelere tahsis edilen 15 milyon TL'lik kaynağın neredeyse tamamı (14,98 Milyon TL) sözleşmeye bağlanmıştır. Sözleşmeye

bağlanan destek miktarının % 39'u Hatay ili, % 47'si Kahramanmaraş ili ve % 14'ü ise Osmaniye ilindeki projelerin yürütülmesi için tahsis edilmiştir. Proje uygulama aşamasında, 6 proje çeşitli nedenlerden feshedilmiştir. Fesih ve yararlanıcılar tarafından bütçe kapsamında gerçekleşen harcamalar dikkate alındığında, toplamda 12,2 milyon TL'lik destek miktarının yararlanıcılara ödendiği Tablo 4'ten anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Program Kapsamında Proje Başvuru ve Proje Uygulama Sürecinde Eş Finansman Miktarı

İl	Başvuruda Eş Finansman Miktarı	Sözleşmeye Bağlanan Eş Finansman Miktarı (feshedilenler hariç)	Gerçekleşen Eş Finansman Miktarı
Hatay	25.017.284,58	5.643.865,93	5.750.139,58
Kahramanmaraş	31.722.731,37	7.787.251,07	7.993.442,98
Osmaniye	7.758.134,88	1.509.859,86	1.448.359,38
Toplam	64.498.150,83	14.940.976,86	15.191.941,94

Ajans tarafından 6 projenin feshedilmesiyle birlikte toplamda 44 proje tamamlanmıştır. Bu 44 proje kapsamında yararlanıcılar 14,94 Milyon TL'lik eş finansman taahhüdünde bulunmuş olup yararlanıcılar tarafından toplamda 15,19 milyon TL'lik eş finansman ödemesi gerçekleştirilmiştir. Tablo 5 incelendiğinde, Hatay ve Kahramanmaraş illerinde yürütülen projelerin eş finansmanı karşılama oranının % 100'ün üzerinde gerçekleştiği görülürken bu oranın Osmaniye ilinde yürütülen projeler için % 96 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 6. Program Kapsamında Tamamlanan Başarılı Projelere İlişkin Ajans Destek Miktarı ve Eş Finansman Miktarı

İl	Tamamlanan Proje Sayısı	Gerçekleşen Ajans Destek Miktarı	Gerçekleşen Eş Finansman
Hatay	16	4.798.023,77	5.750.139,58
Kahramanmaraş	22	6.111.326,40	7.993.442,98
Osmaniye	6	1.357.553,77	1.448.359,38
Toplam	44	12.266.903,94	15.191.941,94

Tablo 6 incelendiğinde, Ajans tarafından uygulamaya konulan program kapsamında 44 projenin tamamlandığı ve eş finansmanla birlikte toplamda 27,4 milyon TL'lik mali kaynağın harekete geçirildiği görülmektedir.

5.2. Proje Başvuruları, Sözleşme İmzalanan ve Tamamlanan Projelere İlişkin İstatistiki Bilgiler

5.2.1. Proje Başvuruları

Tablo 7. Program Kapsamında İllere Göre Proje Başvurusu Sayıları

İl	Başvuru Sayısı	Talep Edilen Destek Miktarı
Hatay	76	23.376.854,42
Kahramanmaraş	93	28.148.305,63
Osmaniye	25	6.962.657,12
Toplam	194	58.487.817,17

Tablo 7 incelendiğinde, program kapsamında 194 proje başvurusunun yapıldığı ve Ajanstan bu başvurular kapsamında, 58,4 milyon TL mali destek talep edildiği görülmektedir. Program kapsamında yapılan proje başvurularının 48'i Kahramanmaraş ilinden, % 39'u Hatay ilinden ve % 12'si ise Osmaniye ilinden gelmiştir.

Tablo 8. Program Kapsamında Yapılan Proje Başvurularının İlçelere Göre Dağılımı

Hatay		Kahramanmaraş		Osmaniye	
İlçe	Başvuru Sayısı	İlçe	Başvuru Sayısı	İlçe	Başvuru Sayısı
Antakya	39	Afşin	2	Bahçe	2
Belen	12	Dulkadiroğlu	70	Düziçi	2
Dörtyol	3	Elbistan	9	Kadirli	2
Erzin	1	Göksun	2	Merkez	11
Hassa	1	Nurhak	1	Toprakkale	8
İskenderun	11	Pazarcık	4	Toplam	25
Kırıkhan	4	Türkoğlu	5		
Reyhanlı	5	Toplam	93		
Toplam	76				

Tablo 8'den anlaşılabacağı üzere program kapsamında en fazla proje başvurularının şehir merkezi ve merkeze yakın ilçelerden yapıldığı anlaşılmaktadır. Hatay ilinden yapılan proje başvurularının % 50'si Antakya ilçesinden, Kahramanmaraş ilinden yapılan proje başvurularının % 75'i Dulkadiroğlu ilçesinden, Osmaniye ilinden yapılan proje başvurularının % 46'sı merkezden yapılmıştır. Şehir merkezi ve merkeze yakın ilçelerde nispeten sanayileşmenin ve sanayiye dönük yatırımların fazla olması proje başvuru sayılarını da etkilemiştir.

Tablo 9. Program Kapsamında Yapılan Proje Başvuruları ve Başarılı Olan Projelerin Dağılımı

İl	Başvuru Sayısı	Talep Edilen Kaynak	Başarılı Sayısı	Tahsis Edilen Kaynak
Hatay	76	23.376.854,42	15	4.634.875,03
Kahramanmaraş	93	28.148.305,63	25	7.420.525,37
Osmaniye	25	6.962.657,12	10	2.668.237,74
Toplam	194	58.487.817,17	50	14.723.638,14

Ajansa proje başvurusu yapan 194 projeden 50 tanesinin Ajans Yönetim Kurulu tarafından başarılı olarak asil listede yer almasına ve Ajans internet sitesinde ilan edilmesine karar verilmiştir. Ayrıca yine başarılı olarak bulunan ancak bütçe yetersizliği ile desteklenemeyen 10 projenin de yedek listede yer alması, Ajans Yönetim Kurulu tarafından kararlaştırılmıştır. Tablo 9 incelendiğinde, Hatay ilinden sunulan projelerin % 19'unun, Kahramanmaraş ilinden sunulan projelerin % 27'sinin, Osmaniye ilinden sunulan projelerin % 41'inin ve toplam projelerin ise % 26'sının başarılı bulunduğu anlaşılmaktadır. Program kapsamında önceden ilan edilen 15 milyon TL'nin 14,7 milyon TL'si projelere tahsis edilmiştir.

5.2.2. Sözleşme İmzalanan Projeler

Tablo 10. Program Kapsamında Sözleşme Dönemine Ait Projelerin İller Bazında Dağılımları

İl	Sözleşme İmzalamaya Davet Edilen	Sözleşme İmzalamayan	Fesih
Hatay	19	1	2
Kahramanmaraş	28	4	2
Osmaniye	12	4	2
Toplam	59	9	6

Ajans tarafından ilan edilen başarılı projelerden, asil ve yedek projeler dâhil olmak üzere, toplamda 59 proje sahibi Ajans tarafından sözleşme imzalamaya davet edilmiş olup bu proje sahiplerinden 9 tanesi sözleşmeyi imzalamadan feragat ederken, 6 proje sahibinin ise proje uygulama döneminde çeşitli sebeplerden sözleşmeleri feshedilmiştir.

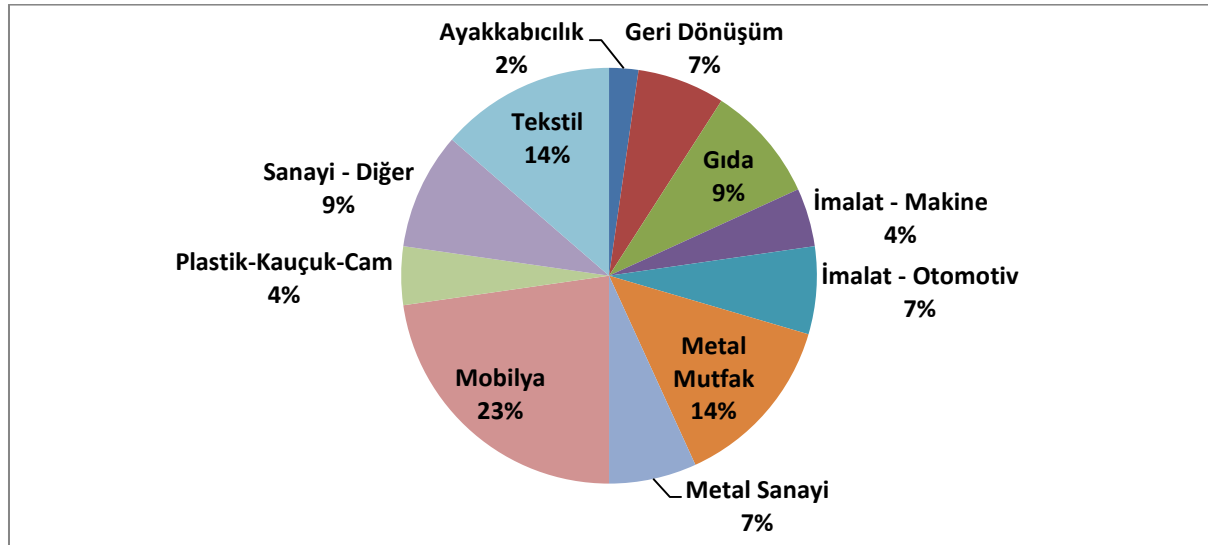
5.2.3. Başarılı Olarak Tamamlanan Projeler

Tablo 11. Program Kapsamında Başarılı Olarak Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımları

İl	Tamamlanan Proje Sayısı	Gerçekleşen Ajans Destek Miktarı	Gerçekleşen Eş Finansman
Hatay	16	4.798.023,77	5.750.139,58
Kahramanmaraş	22	6.111.326,40	7.993.442,98
Osmaniye	6	1.357.553,77	1.448.359,38
Toplam	44	12.266.903,94	15.191.941,94

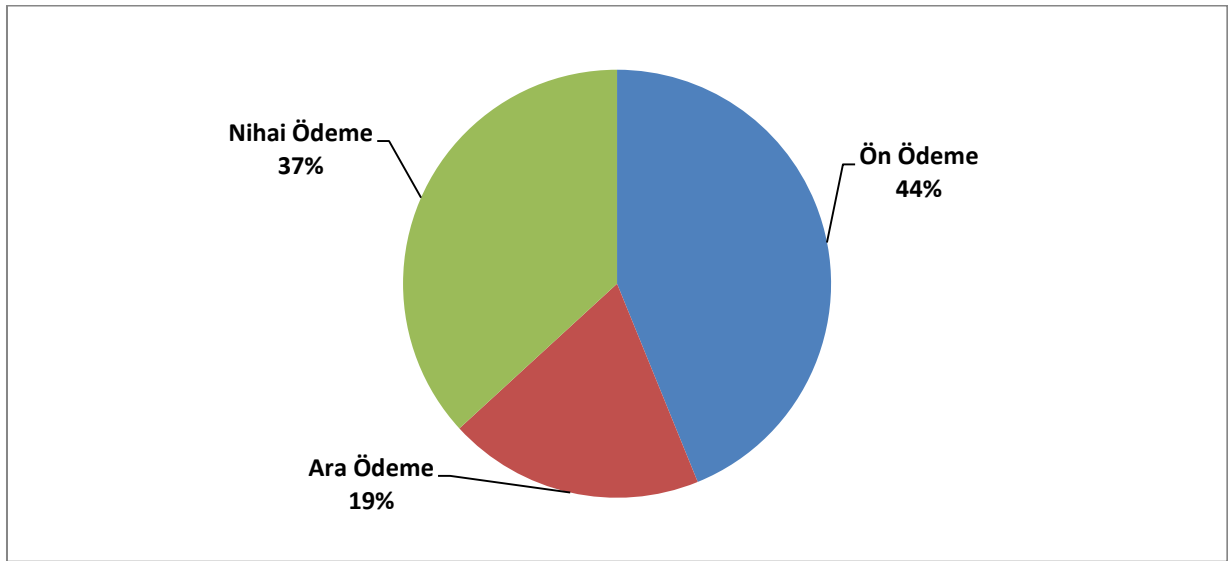
Tablo 11 incelendiğinde, Ajans tarafından uygulamaya konulan program kapsamında 44 projenin tamamlandığı ve eş finansmanla birlikte toplamda 27,4 milyon TL'lik mali kaynağın harekete geçirildiği görülmektedir.

Şekil 1. Program Kapsamında Başarılı Olarak Tamamlanan Projelerin Sektörel Dağılımları

Program kapsamında başarılı bulunan 44 projenin sektörel dağılımlarına baktığımızda öne çıkan sektörlerin Mobilya, Metal Mutfak, Tekstil ve Gıda sektörleri olduğu Şekil 1'den anlaşılmaktadır.

Şekil 2. Proje Uygulama Sürecinde Proje Sahiplerine Yapılan Ön, Ara ve Nihai Ödeme Oranları

Şekil 2'ye göre program kapsamında tamamlanan projelere Ajans tarafından yapılan ödemelerin % 44'ü ön, % 19'u ara ve % 37'si ise nihai ödeme şeklinde yapılmıştır. Proje başvuru sahipleriyle yapılan sözleşmede Ajans tarafından belirlenen ön ödeme oranı % 40, ara ödeme oranı % 50 ve nihai ödeme oranı ise % 10 olarak belirlenmiştir. Ajans tarafından projelere yapılan ödemelere bakıldığında ara ödeme oranı oldukça düşük kalmıştır. Bu durum yararlanıcıların, ara rapor döneminde, proje kapsamındaki satın alım faaliyetlerinin nihai aşamaya bırakmasından kaynaklandığını ve bu kapsamda yararlanıcılar tarafından Ajansa daha az ara rapor sunulduğunu göstermektedir.

Tablo 12. Program Kapsamında Ajans Uzmanları Tarafından Gerçekleştirilen İzleme Ziyaretleri

	Yararlanıcı Sayısı	Planlanan İzleme Ziyareti Sayısı	Gerçekleşen İzleme Ziyareti Sayısı
Tamamlanan	44	184	161

Ajans izleme uzmanları tarafından uygulamaya geçen 44 projeye 161 adet izleme ziyareti gerçekleştirilmiştir. Bu izleme ziyaretlerinde proje uzmanları yararlanıcılara satın alma, ihale, ödeme, raporlama ve proje uygulama süreçlerine dair bilgilendirme ve yönlendirme yapmıştır. Yürürlükte bulunan mevzuat gereği her bir projeye Ajansa tarafından en az 3 izleme ziyareti gerçekleştirilmesi gerekirken proje başına ortalama 3,5 izleme ziyareti gerçekleştirildiği Tablo 12'den anlaşılmaktadır. Projesini tamamlayan yararlanıcılara en az 1 kez en fazla ise 10 kez izleme ziyareti gerçekleştirilmiştir.

6. Programın Değerlendirilmesi

6.1. Değerlendirmede Kullanılan Yöntem

2014 YENİ Programının değerlendirilmesine yönelik hazırlanan bu Program Sonrası Değerlendirme Raporu; DOĞAKA tarafından desteklenen ve başarılı olarak projelerini tamamlamış olan 41 işletmenin¹ yürüttüğü projelerin programın tamamlanmasının ardından orta ve uzun vadeli etkilerinin işletmeler bazında ölçülmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Değerlendirme çalışmalarının ilk aşamasında; öncelikle DOĞAKA İDB uzmanlarının faal olarak kullandığı ve elektronik olarak her bir uzman personel tarafından yürütülen projelere ait bilgilerinin kaydedildiği portal ve yine Ajans uzmanları tarafından kullanılan Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi'nde (KAYS) yer alan proje bilgileri incelenmiş ve bu iki sistemde yer alan bilgiler değerlendirmeye altlık teşkil edecek şekilde kullanılmıştır.

Ayrıca “Kalkınma Ajanslarınca Desteklenen Mali Desteklerin Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar”da yer alan bilgiler ışığında projelerin İlgililik, Etkinlik, Etkililik, Etki ve Sürdürülebilirliklerini ölçmek amacıyla işletmelerin elektronik olarak doldurabileceği şekilde ekte yer alan bir anket formu hazırlanmış ve bu form her bir işletme tarafından doldurulmuş ve işletmelerin sorulara vermiş oldukları cevaplar aşağıda yer alan bölümlerde değerlendirmeye alınmıştır.

Projelerin İlgililik ve Sürdürülebilirlik kısımlarının değerlendirilmesi için öncelikle projelerin hazırlık aşamasında Ajans tarafından Mali Destek Programı Rehberinde belirtilen değerlendirme kriterleri ve projelerin değerlendirilmesi aşamasında Ajans tarafından görevlendirilen Bağımsız Değerlendiricilerin projelere verdikleri puanlar incelenmiştir. Ayrıca projelerin Sürdürülebilir olup olmadığına dair işletmelere 5’li likert ölçeğinde tutum soruları sorulmuştur.

Projelerin Etkililik kısımlarının değerlendirilmesi için öncelikle Ajans kayıtlarında yer alan ve her bir projeye ait olan performans göstergeleri incelenmiş ve bu projelerin hedeflerini gerçekleştirip gerçekleştirilemediğine dair sayısal veriler değerlendirmede kullanılmıştır. Ayrıca bu kısmın değerlendirilmesi için işletmelere söz konusu mali destek programının öncelikleriyle de ilişkili olacak şekilde 5’li likert ölçeğinde sorular sorulmuştur.

¹ YENİ Mali Destek Programı kapsamında başarılı bulunarak projesini tamamlayan işletme sayısı 44 iken 2 işletmenin iflas etmesi ve 1 işletmeye de kayyum atanması dolayısıyla değerlendirme çalışmaları 41 proje üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Projelerin Etkinlik kısımlarının değerlendirilmesi için Ajans kayıtları incelenerek projelerin etkin bir şekilde yürütölüp yürütölmediğine dair veriler (proje süresi, sözleşme değişiklikleri vb.) elde edilmiştir. Ayrıca işletmelere 5'li likert ölçeğinde sorular sorulmuştur. Yine Ajansın programı etkin bir şekilde yürütölüp yürütölmediğine dair de işletmelere bazı sorular yöneltilmiştir.

Projelerin Etkilerini ölçmek amacıyla ise projenin orta ve uzun vadeli etkilerinin neler olduğuna dair bazı sorular sorularak işletmelerin bu sorulara verdikleri cevaplar değerlendirilmiştir.

Araştırmada kullanılan anket yönteminde başarılı olarak tamamlanan bütün projelere sorular yöneltildiği için örnekleme yapılmamış olup tamsayım yöntemi esas olarak kalmıştır. Ayrıca anket yoluyla elde edilen veriler, MS Excel programları kullanılarak analiz edilmiştir.

6.2. Amaç ve Öncelikler Kapsamında Hedeflere Ulaşılma Düzeyi

Amaç	Öncelik	Program Performans Göstergesi	Birim	Hedef	Sonuç
Amaç: TR63 Bölgesinde faaliyet gösteren işletmelerde yenilikçiliğin teşvik edilerek işletmelerin rekabet güçlerinin geliştirilmesi	1: Mevcut işletmelerde; ürün çeşitliliğinin artırılması, yeni ürün üretilmesine yönelik üretim hatlarının kurulması, markalaşmanın sağlanması gibi yenilikçi yöntem ve uygulamaların yaygınlaştırılması	1.İstihdam edilen kişi sayısı	Kişi	327	221
		2.Daha önce bölgede/işletmede olmayan proje kapsamında üretilen ürün	Adet	26	26
		3.Yeni makine sayısı	Adet	224	228
		4.Marka - patent - endüstriyel tasarım - kalite sertifikası veya yeni tasarım sayısı	Adet	48	32
		5.Üretim kapasitesindeki artış oranı	%	1647	1717
		6.Müşteri sayısındaki artış oranı	%	228	117
		7.İhracat artış oranı	%	1122	850
	2: İşletmelerde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması	8.Proje ile işletmede elde edilen enerji verimliliği oranı	%	22	12
		9.Üretilen yenilenebilir enerji miktarındaki artış	kw	0,8	0,8
		10.Yenilenebilir enerji kaynağı kullanımı ile işletmede sağlanan tasarruf oranı/kar	%	5	5
		11.Proje ile işletmede kurulan yenilenebilir enerji yatırımları sayısı/tutarı	Adet	1	1
	3: Çevresel atıkların geri dönüşümle ekonomiye kazandırılması	12.Katı atık geri dönüştürme miktarındaki artış	%	81	101

2014 yılı YENİ programının amacı; TR63 Bölgesinde faaliyet gösteren işletmelerde yenilikçiliğin teşvik edilerek işletmelerin rekabet güçlerinin geliştirilmesi şeklinde belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda üç adet öncelik belirlenmiş olup birinci öncelik; “Mevcut işletmelerde; ürün çeşitliliğinin artırılması, yeni ürün üretilmesine yönelik üretim hatlarının kurulması, markalaşmanın sağlanması gibi yenilikçi yöntem ve uygulamaların yaygınlaştırılması” şeklinde ikinci öncelik; : “İşletmelerde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması şeklinde üçüncü öncelik ise “Çevresel atıkların geri dönüşümle ekonomiye kazandırılması” şeklinde belirlenmiştir.

Ajans tarafından belirlenen ilk öncelik kapsamında 7 adet performans göstergesi belirlenmiş olup 4 gösterge kapsamında belirlenen hedeflere tam olarak ulaşamamıştır. İşletmelerin proje başvuru aşamasında kendilerinin belirledikleri bu göstergelere ulaşmak için gösterdikleri performans biraz düşük düzeyde kalmıştır. Bu öncelik kapsamında belirlenen 3 göstergede ise işletmeler hedeflerini başarıyla gerçekleştirmişlerdir.

İkinci öncelik kapsamında ise 4 adet performans göstergesi belirlenmiş olup işletmeler tarafından 1 gösterge dışında tüm göstergelerde başarı elde edilmiştir.

Üçüncü öncelik kapsamında ise belirlenen 1 adet göstergede işletme tarafından hedeflenen değerlere ulaşılmıştır.

İşletmelerin proje başvuru aşamasında Ajansa gerçekleştirmeyi taahhüt ettikleri göstergeler projelerin başarı düzeyini ortaya koymak açısından önemli bir unsurdur. Ayrıca başarılı olamayan diğer yararlanıcılara göre proje yararlanıcıları belirtmiş oldukları bu performans göstergeleri sayesinde daha fazla puan almakta ve projenin başarılı olarak kabul edilerek uygulamaya konulmasına neden olmaktadır. Ajans olarak son derece önem verilen bu göstergelere ulaşamaması halinde yararlanıcılara proje sözleşmelerinde belirtildiği üzere performans kesintisi uygulanmıştır.

6.3. Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programın İncelenmesi

Bu bölümde, Ajans tarafından uygulamaya konulan 2014 YENİ Programı; İlgililik, Etkinlik, Etkililik, Etki ve Sürdürülebilirlik başlıkları altında değerlendirilecektir.

6.3.1. İlgililik

İlgililik kriteri ile müdahalenin hedeflerinin genel sosyoekonomik amaç ve ihtiyaçlara, ulusal veya bölgesel plan ve programlara uygunluğu değerlendirilmektedir².

2014 YENİ Programının Bölge Planı ve Üst Ölçekli Programlarla Uyum

10. Kalkınma Planı'nın İmalat Sanayiinde Dönüşüm başlığı altında 653. maddede "İmalat sanayiinde rekabet gücünü ve yurtiçi katma değeri artırmak üzere hem imalat sanayii alt sektörleri arasında hem de tarım ve hizmetler sektörleriyle değer zinciri bazlı bütünleşmenin artırılması sağlanacaktır." denilmektedir. Ayrıca 661. Maddede "Büyük ölçekli

² Zeyneb Ersayın. **Kamu Müdahalelerinde Katkısalılığın Değerlendirilmesi: Çukurova ve İzmir Kalkınma Ajansları KOBİ Destekleri Örneği** (Uzmanlık Tezi), Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara, 2012.s.7.

firmalar ile küçük ölçekli firmalar arasındaki verimlilik farkının yüksek olduğu gıda, giyim, metal eşya, mobilya sektörlerinde küçük işletmelerin verimliliklerinin artırılmasına öncelik verilecektir.” denilerek programın Kalkınma Planında belirtilen hedeflere uygun olarak hazırlandığı ortaya çıkmaktadır.

Türkiye Sanayi Stratejisi ve Eylem Planı’nın Firmaların Teknolojik Gelişimi politika alanı kapsamında “KOBİ’ler Ar-Ge, yenilikçilik ve kalite geliştirme konusunda desteklenecek, KOBİ’lerde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.” ifadesiyle de program kapsamında desteklenecek işletmelerin yenilikçilik kavramına vurgu yapılmaktadır.

Türkiye Sanayi, Strateji Belgesi’nde (2011-2014) Firmaların Teknolojik Gelişimi başlığı altında “Firmaların ve özellikle KOBİ’lerin verimlilik arttırıcı yöntemleri üretim süreçlerinde benimsemeleri teşvik edilecek, Ar-Ge faaliyetlerini ve yenilikçiliği teşvik etmek suretiyle, özel sektörün özgün ürünler ve süreçler tasarlaması veya mevcut ürünleri sürekli olarak iyileştirmesi desteklenecektir.” denilmektedir. Strateji belgesinde belirtilen bu hususların program rehberinde de Ajans tarafından dolaylı olsa ifade edildiği anlaşılmaktadır.

Ulusal programlarla uyumlu olarak hazırlanan TR63 Bölge Planında (2014-2023) yeni ve yenilikçi yatırımlar ile sanayi katma değerinin yükseltilmesi sanayi sektöründeki temel amaç olarak belirlenmiştir. Bu amaca yönelik olarak; TR63 Bölgesi sanayi teknolojisinin düşük-orta seviyeden orta-yüksek seviyeye yükseltilmesi, patent, marka ve coğrafi işaret gibi yenilikçilik anlayışı ile paralel gelişen sınai mülkiyet haklarına ilişkin uygulamaların yaygınlaştırılması önceliklendirilmiştir. Bu konuda bölge planında yer alan tedbirler aşağıda yer almaktadır:

- Ana metal sanayi ve tekstil başta olmak üzere metal mutfak eşya, ayakkabıcılık ve mobilyacılık sektörlerinde ulusal ve uluslararası fonlar etkin olarak kullanılarak Ar-Ge ve Ür-Ge faaliyetlerine zemin olabilecek ortak kullanım alanlarının oluşturulması,
- Firmaların özgün ürün ve üretim modeli tasarımlarının öncelikli olarak teşvik edilmesi,
- Firmaların teknoloji yeteneğini üst düzeye çıkaracak Ar-Ge ve katma değer arttırıcı modernizasyon yatırımlarının desteklenmesi,
- TR63 Bölgesi’nin rekabetçi sektörleri olan ana metal sanayi ve tekstil başta olmak üzere gıda, metal mutfak eşya, ayakkabıcılık ve mobilyacılık sektörlerinde marka,

patent, faydalı model v.s. gibi yenilikçiliğe yönelik faaliyetlerin öncelikli olarak desteklenmesi.

Tamamlanan Projelerin Konuları İtibariyle Programın Öncelik ve Amaçlarıyla Uyumu

Tablo 13. 2014 YENİ MDP Projelerine İlişkin İlgililik Kriterleri

Kriterler	Puan
Proje, teklif çağrısının genel amacı ve bir veya birden fazla önceliği ile ilişkilendirilmiş mi?	10
Proje; üretimin yanında üretilen ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi, etiketlenmesi, depolanması, sevkiyatı, pazarlanması ve üretim süreçlerinin standardizasyonu gibi unsurları ne kadar içeriyor?	5
Proje, aşağıdaki üretim sektörlerinden birine yönelik mi? Mobilya İmalatı, Ayakkabı İmalatı, Zeytin İşleme, Fıstık İşleme, Madeni Mutfak Eşyası İmalatı, Demir-Çelik Yan Sanayisi, Tekstil Sektörleri	5
Proje yenilikçi mi? Ürün Yeniliği, Süreç Yeniliği, Organizasyonel Yenilik, Pazarlama Yeniliği gibi katma değer yaratacak verimlilik artışı, kalite sertifikasyonu veya ürün çeşitlemesi içeriyor mu?	4
Proje, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına veya atıkların geri dönüşümüne yönelik unsurlar içeriyor mu?	3
Proje, ortak iş yapma kültürüne yönelik mi? (ortak ihtiyaçların daha uygun koşullarda sağlanması için kurulan kooperatif, birlik veya birden fazla KOBİ tarafından kurulan bir işletme mi?)	2
Başvuru sahibi, adına tescilli Marka, Patent, Endüstriyel Tasarım, Faydalı Model, Prototip gibi fikri ve sınai mülkiyet haklarına dayalı üretim ve satış yapıyor mu/ yapacak mı? (Fikri ve sınai mülkiyet haklarına dayalı üretim ve satış yaptığını veya bu konuda başvuruda bulunduğunu kanıtlayıcı belge sunulmuş mu?)	4
İhracat kayıt numarasını haiz, ihracat yaptığını belgeleyebiliyor mu, ihracat miktarını artırmayı ya da projenin uygulanmasıyla birlikte ihracata başlamayı hedefliyor mu? (ihracat yaptığının gösterir belgeler veya yapacağına ilişkin belgeler varsa)	2
Toplam Puan	35

Uygulamaya konulan 2014 YENİ Programı kapsamında başarılı olan projeler Programın Başvuru Rehberi'nde belirtilen ve aşağıdaki Tablo 13'te yer alan İlgililik kriterleri çerçevesinde Bağımsız Değerlendiriciler tarafından değerlendirilmiştir.

Başarılı proje tekliflerinin destek almaya hak kazanabilmesi için İlgililik kriter setinde yer alan puanlama tablosuna göre her bir projenin 35 puan üzerinden en az 22 puan alması gerekmektedir.

Tablo 14. 2014 YENİ Programında Bağımsız Değerlendiricilerin İlgililik Puanları

İstatistik	BD Puanları	Ortalama Puanları
Mod	22	24
Medyan	25	25
Ortalama	24	25
Min	13	19
Maks	32	31

Bağımsız Değerlendiriciler tarafından Ajansa sunulan projeler, projenin teklif çağrısının amaç ve öncelikleriyle uyumluluğu ve özellikle başvuru rehberinde belirtilen programın öncelikleri ile performans göstergelerine ulaşma düzeyine yönelik sorulan kriter soruları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

44 projenin 22 tanesi iki Bağımsız Değerlendirici tarafından değerlendirilirken 12 tanesi ise üçüncü bir bağımsız değerlendirici tarafından da değerlendirilmiş ve yeniden puanlanmıştır. Tablo 14'ten anlaşılacağı üzere, yapılan puanlama neticesinde tüm projelerin ortalama puanlarının 22'den büyük puan aldığı görülmüştür.

Bağımsız Değerlendiriciler tarafından projelere verilen ilgililik puanları değerlendirildiğinde projelerin programın hedef ve öncelikleriyle ilgili olduğu söylenebilmektedir.

6.3.2. Etkinlik

Program ve projede etkinlik, belirli bir zaman dilimi içinde çeşitli faaliyetleri yürüterek kullanılan girdiler ile müdahale sonucu belirlenen zaman aralığında hedeflenen sayı ve kalitede çıktıların üretilmesidir. Program girdilerinden maksimum çıktı veya programa ait çıktıların minimum girdiyle sağlanmasıdır.³

Söz konusu kriter ile uygulanan desteklerde elde edilen çıktı ve sonuçların kullanılan kaynaklarla (girdiler) ne derecede orantılı olduğu, destek bütçesiyle daha fazlasının elde edilip edilemeyeceği değerlendirilmektedir.

³Kalkınma Ajansları Uygulanan Mali Desteklerin Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar, Birinci Bölüm Amaç, Kapsam ve Tanımlar, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, Ankara, s.2.

Tablo 15. Uygulamaya Konulan Projeleri Kapsamında Düzenlenen Zeyilname Sayısı

Proje Sayısı	Düzenlenen Zeyilname Sayısı
24 Adet	1 adet
4 Adet	2 Adet
4 Adet	3 Adet
1 Adet	4 Adet
1 Adet	5 Adet
1 Adet	6 Adet

Proje kapsamında Ajanstan destek alan işletmelerin büyük çoğunluğu sözleşmede değişiklik yapmak (Ajansa proje hazırlık aşamasında sunmuş olduğu bütçe üzerinde değişiklik yapmak) suretiyle zeyilname hazırlamış ve bu zeyilnamelerin büyük kısmı Ajans tarafından kabul edilmiştir.

Uygulamaya konulan projeler kapsamında sadece 11 işletme zeyilname sunmamış olup bu işletmenin proje bütçesi başlangıçta Ajansa sunulan proje bütçesiyle aynı kalarak uygulamaya konulmuştur. Tablo 14'e göre 24 proje sahibi 1 adet zeyilname sunarken 1 proje sahibi de 6 adet zeyilname sunmuştur.

Tablo 16. Sözleşmeye Bağlanan ve Zeyilnameler Sonrası Oluşturulan Projelerin Bütçe Dağılımları

Bütçe Kalemleri	Sözleşmeye Bağlanan Projelerin Bütçesi	Zeyilnameler Sonrası Projelerin Bütçesi
İnsan Kaynakları	-	-
Seyahat	-	-
Ekipman ve Malzeme	28.137.060	27.458.430
Yerel Ofis Maliyetleri	27.933	14.000
Diğer Maliyetler Hizmetler	133.321	133.321
Diğer	172.275	172.525
Toplam	28.471.589	27.934.044

Kalkınma Ajansları meri mevzuatında belirlenen bütçe formatına göre uygulanan ve programda kullanılan bütçe tertipleri; insan kaynakları, seyahat, makine ekipman, yerel ofis, diğer maliyetler hizmetler, diğer ve idari maliyetlerden oluşmaktadır.

Proje sahipleri tarafından hazırlanan zeyilnamelerin neredeyse tamamı Makine-Ekipman Bütçe kalemine yönelik olarak hazırlanmıştır. Proje sahipleri tarafından hazırlanan bu zeyilnamelere gerekçe olarak ise;

- Proje sahipleri tarafından projenin hazırlık aşamasında yeterince fiyat araştırması yapılmaması,

- Proje kapsamında yüklenici firmalar tarafından Ajansa sunulan proforma faturaların gerçeği yansıtmaması,
- Projenin danışman firmalar tarafından hazırlanması dolayısıyla makine ekipman fiyatları hakkında proje sahiplerinin yeterince ve doğru bir şekilde bilgi sahibi olmaması gösterilebilir.

Zeyilnameler hazırlanmak suretiyle oluşturulan bütçe kalemlerindeki değişikliklerin nedenleri ise;

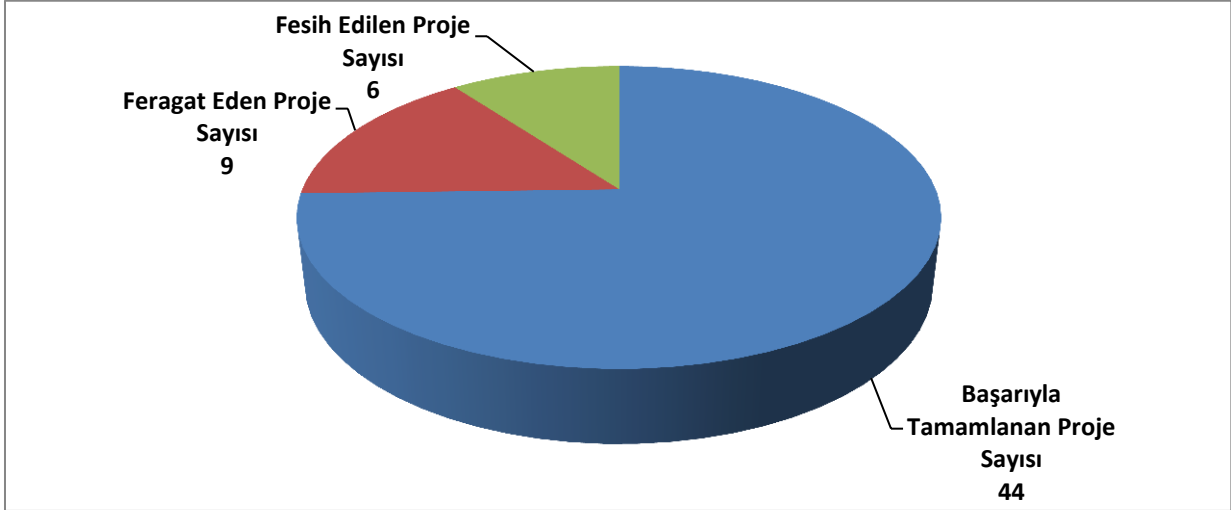
- Bütçede yer alan makine ekipman fiyatlarında meydana gelen artışlar/azalışlar,
- İşletmenin başka makine ekipmanlara ihtiyacı olması,
- İşletmenin başlangıçta Ajansa sunmuş olduğu ve almak istediği makine ekipmana ihtiyacı kalmaması şeklinde ifade edilebilir.

Uygulamaya konulan projeler kapsamında proje bütçesinde yer alan;

- **İnsan Kaynakları ve Seyahat** bütçe kalemi kapsamında proje sahipleri tarafından hiçbir bütçelendirme yapılmadığı anlaşılmıştır.
- **Yerel Ofis Maliyetleri** bütçe kalemi kapsamında ise sadece bir işletme tarafından araç alımı yapılması planlanmış olup bu bütçe kalemine yönelik oluşturulan tutarın Ajans tarafından uygun bulunmaması dolayısıyla bu tutar makine ekipman bütçe kalemine aktarılmıştır.
- **Diğer maliyetler, Hizmetler** bütçe kaleminin içeriği incelendiğinde; bu bütçe kaleminin Ajans tarafından proje sahiplerinden mevzuat gereği istenen “görünürlük ve denetim maliyetleri”nden oluştuğu ve proje sahipleri tarafından bu bütçe kalemi kapsamında neredeyse hiçbir değişiklik talebi bulunmadığı anlaşılmıştır.
- **Diğer** bütçe kaleminin içeriği incelendiğinde; bu bütçe kalemi kapsamında proje sahipleri tarafından “ISO 9001 KYS, ISO 14001 ÇYS, Marka Tescil, Helal Sertifikasyonu, OHSAS 18001” vb. belgeler ile işletmelerin ihtiyaç duyduğu “yazılım vb. programlar”ın alınmasına yönelik maliyetleri içerdiği ve bu bütçe kalemi kapsamında az sayıda zeyilname düzenlendiği anlaşılmıştır.
- **İdari Maliyetler** bütçe kalemi incelendiğinde; az sayıda işletmenin proje kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan satın alımlar için “ihale ilan gideri”ni bütçeye

bitirilememiştir. Sadece bir projenin uygulama süresi 9 ay olarak belirlenmişken bu proje 7 ayda tamamlanmış bir proje ise zamanında bitirilmiştir.

Şekil 4. Destek Almaya Hak Kazanan Projelerin Uygulama Süreci Sonrası Durumu

Mali Destek Programı kapsamında Ajans tarafından toplamda 59 proje sahibi sözleşme imzalamaya hak kazanmış olup bu projelerden 6 proje Ajansa tarafından/proje başvuru sahibinin talebi üzerine feshedilmiş, 9 proje sahibi ise sözleşme imzalamadan feragat etmiş ve toplamda 44 proje başarılı bir şekilde tamamlanmıştır.

Ajans tarafından veya proje başvuru sahibi tarafının talebi üzerine feshedilen proje bütçelerindeki rakamsal tutarlar mevzuat gereği diğer/yedek projelere aktarılamamakta ve bu durum kaynak israfına neden olmaktadır. Dolayısıyla feshedilen projelerdeki artan rakamsal tutarların diğer/yedek projelere aktarılmasına olanak sağlayacak şekilde mevzuatsal bir düzenleme yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 17. Mali Destek Programının Etkinliğine Dair İşletmelerin Görüşleri

Etkinlik Kriterleri	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Proje hazırlık aşamasında Ajans tarafından yapılan yönlendirmeler/toplantılar yeterliydi.	0,00%	4,88%	7,31%	48,75%	39,06%
Proje başvuru rehberleri açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmıştı.	0,00%	2,43%	14,63%	48,76%	34,17%
Projenin yazımı aşamasında sıkıntı çekmedim.	2,43%	7,33%	19,51%	51,21%	19,51%
Bütçe projenin uygulanması için yeterliydi.	2,43%	24,40%	29,28%	31,69%	12,20%
Proje süresi projenin uygulanması için yeterliydi.	2,43%	7,31%	14,65%	51,22%	24,38%
Proje uygulamasına ilişkin verilen eğitimler yeterliydi.	0,00%	4,87%	12,20%	46,33%	36,61%
Proje uygulamasına yönelik süreçler açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmıştı.	0,00%	7,30%	7,32%	48,77%	36,61%
Proje kapsamında yapılan ihale prosedürleri yorucu/du.	0,00%	2,44%	17,07%	34,12%	46,37%
Proje uygulama süresince proje izleme uzmanının teknik desteği yeterli düzeydeydi.	0,00%	2,43%	2,43%	53,63%	41,50%
Proje izleme ziyaretleri sayısı yeterliydi.	0,00%	2,43%	2,43%	53,63%	41,50%
Ara ve nihai raporları hazırlamak yorucu ve zaman alıcıydı.	4,87%	7,32%	26,83%	26,80%	34,18%
Proje ile birlikte proje hazırlama ve yönetme kapasitemiz arttı.	0,00%	2,44%	14,62%	53,65%	29,29%
Projelere verilen ön ödeme tutarı yeterlidir.	12,18%	24,40%	29,27%	26,83%	7,32%
Proje kapsamında verilen hibe miktarı oranı (% 50) yeterlidir.	19,51%	43,91%	24,39%	7,31%	4,88%

Ajanstan Destek Alan İşletmelere Mali Destek Programının Etkin bir şekilde yürütülüp yürütülmediğine dair Tablo 17’de yer alan sorular sorulmuştur.

Projelerin hazırlık aşamasına dair işletmelere sorulan sorular bağlamında; işletmelerin; % 88’i Ajans tarafından yapılan yönlendirme ve toplantıların yeterli olduğunu, % 83’ü başvuru rehberlerinin açık ve anlaşılabilir olduğunu, % 71’i ise proje yazım aşamasında sıkıntı çekmediğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte uygulamaya konulan projelerin % 61’inin danışmanlar tarafından hazırlandığı hususu da göz ardı edilmemelidir. Uygulamaya konulan projelerin sadece % 29’u işletmeler tarafından yazılmış ve uygulamaya konulmuştur. İşletmelerin % 10’u ise projelerini kimin hazırladığını hatırlamadığını beyan etmiştir. Ayrıca işletmelerin; % 34’ü mali destek programından danışmanlar yoluyla, % 42’si ise Ajansın düzenlediği toplantı, bilgilendirmesi ve web sitesi yoluyla haberdar olduğunu beyan etmiştir.

Projelerin uygulama sürecine dair işletmelere sorulan sorular bağlamında; işletmelerin; % 83'ü Ajans tarafından proje sahiplerine yönelik olarak düzenlenen uygulanan eğitimlerden memnun kaldıklarını, % 95'i Ajans tarafından her bir projeye atanan proje izleme uzmanının teknik desteğinin yeterli düzeyde olduğunu, % 95'i mevzuat gereği projelere yapılan izleme ziyaret sayısının yeterli düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum Ajans personellerinin projelerin uygulama sürecinde oldukça aktif ve etkin olduğunu göstermektedir.

Proje uygulama süreçlerine dair işletmeleri daha çok ilgilendiren sorular bağlamında ise; işletmelerin; % 85'i proje uygulama süreçlerinin açık ve anlaşılır olduğunu bununla birlikte işletmelerin; % 80'i mevzuat gereği yapılan ihale süreçlerinin yorucu olduğunu, % 61'i ara ve nihai raporları hazırlamanın zaman alıcı ve yorucu olduğunu, % 37'si ön ödeme tutarının yetersiz olduğunu % 60'ı ise Ajans tarafından işletmelere verilen hibe miktarı oranının (% 50) yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. İşletmelerin % 80'i ise proje ile birlikte proje uygulama ve yönetme kapasitelerinin arttığını beyan etmişlerdir. Bu sonuçlardan da anlaşılacağı üzere işletmeleri yoran ve resmi olarak hazırlanması gereken evrakların azaltılması ve ödeme prosedürlerinin işletmelerin lehine olacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca işletmeler tarafından hibe miktarının ise düşük olduğunun ifade edilmesi ise işletmelerin genel reflekslerinden olduğu bilinmektedir.

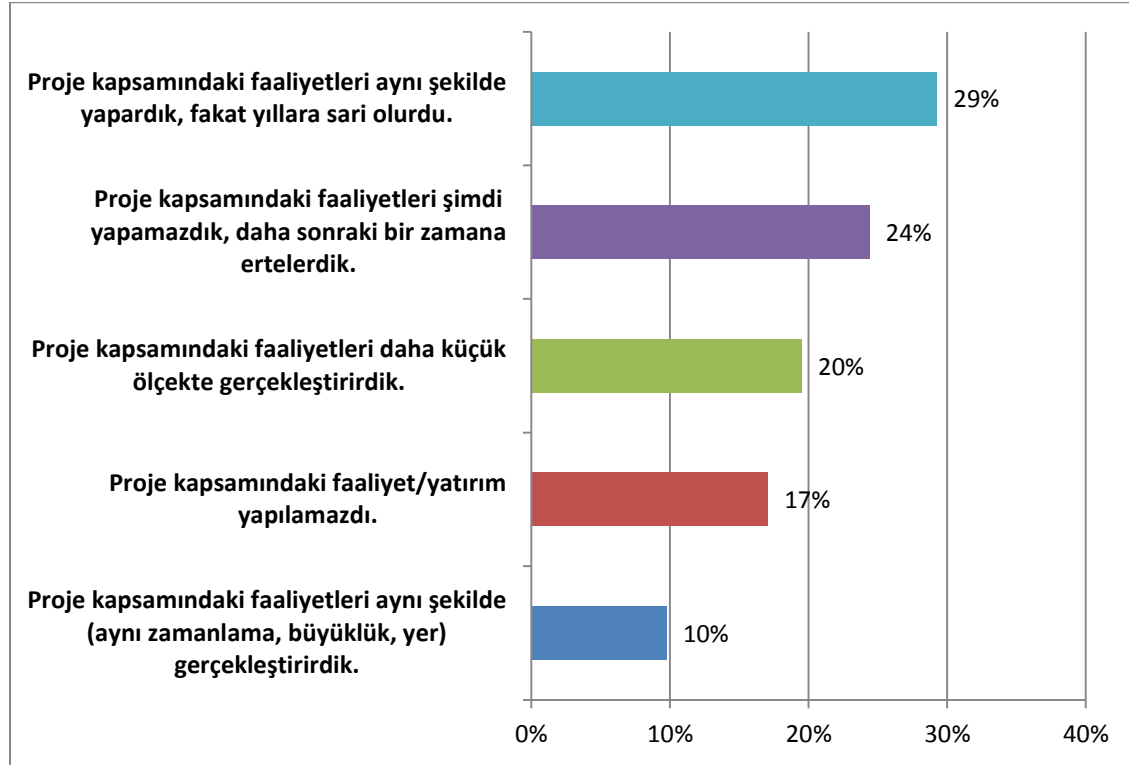
6.3.3. Katkısalılık

Katkısalılık kriteri, Müdahale ile amaçlanan net değişikliklerin elde edilen sonuçların meydana getirilebilme derecesine ifade etmektedir. Bir müdahale ile ortaya çıkan sonuçlar bazen müdahaleden bağımsız olarak gerçekleşmekte, bazen de müdahalenin hedefine uygun olmayan bir takım sonuçlar elde edilebilmektedir. Etki Analizi ve Program Sonrası Değerlendirme çalışmalarında bu hususlar dikkate alınarak müdahale ile amaçlanan değişikliklerin yaratılıp yaratılmadığının belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda kamu müdahalesinden kaynaklanan net değişiklikler de katkısal değişiklikler olarak ifade edilmektedir.⁴

⁴ Zeyneb Ersayın. **Kamu Müdahalelerinde Katkısalılığın Değerlendirilmesi: Çukurova ve İzmir Kalkınma Ajansları KOBİ Destekleri Örneği** (Uzmanlık Tezi), Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara, 2012.s.11.

Müdahaleden kaynaklanma hususu katkısallık değerlendirmesinde “müdahale olmasaydı ne olacaktı?” sorusu ile belirlenmeye çalışılmaktadır. Müdahalenin olmadığı durumda da gerçekleşeceği düşünülen değişiklikler müdahaleden kaynaklanmış sayılmamaktadır. Bu kapsamda Ajanstan destek almamış olsa da bu yatırımı yapabileceklerini ifade edenlerin bunu hangi şekilde gerçekleştireceği de belirlenmeye çalışılmıştır.

Şekil 5. Ajanstan Destek Almamış Olsaydınız Projenizi Nasıl Gerçekleştirebilirdiniz?

Program kapsamında Ajanstan destek alan işletmelere “destek olmasaydı yatırımı yapabilir miydiniz?” sorusu sorulmuştur. Şekil 5’ten anlaşılaacağı üzere işletmelerin sadece % 17’si bu yatırımı yapamayacağını belirtmiştir. İşletmelerin % 10’u yatırımı aynı şekilde yapacağını, % 29’u yatırımın yıllara sari olacağını, % 20’si daha küçük ölçekte yapacağını belirtirken % 24’ü ise yatırımın daha sonra yapılacağını belirtmiştir. Bu sonuçlardan anlaşılaacağı üzere Ajans tarafından gerçekleştirilen projelere ayrılan finansal kaynak; işletmelerin yatırımlarının öne çekilmesini, işletmeler tarafından daha büyük ölçekte yatırım yapılmasını sağlamıştır.

6.3.4. Etkililik

Etkililik kriteri, müdahale ile elde edilen çıktı, sonuç veya etkilerin müdahalenin ana amacına hizmet edip etmediğini değerlendirmektedir. Diğer bir ifadeyle, yapılan müdahale ile hedeflere ulaşma derecesini ifade etmektedir. Bu kriter, ilgililik kriteriyle de yakından ilişkilidir.

Söz konusu kriter ile elde edilen çıktı ve sonuçların desteklerin temel amaç ve önceliklerinin karşılaştırılması yapılmaktadır. Temel olarak bu kriter ile amaç ve önceliklere ulaşmak için doğru projelerin desteklenip desteklenmediği belirlenmektedir.

MDP başvuru rehberinde program ve proje göstergesi olarak 21 adet performans göstergesi belirlenmiştir. Bu programda belirlenen göstergeler daha çok proje düzeyinde belirlenen göstergeler olup programın performans göstergeleri oluşturulmamıştır. Proje düzeyinde belirlenen gösterge setinin çok geniş olması ve yararlanıcıların proje başvurularında performans göstergelerini doğru olarak tercih etmemesi, programın kümülatif performans ölçümünün sınırlı gösterge üzerinde yapılabilmesine neden olmuştur. Bu nedenle her bir projede tanımlanan ve kümülatif değer ortaya çıkaran performans göstergeleri bu çalışmada kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan göstergeler Tablo 18’de yer almaktadır.

Tablo 18. Program Kapsamında Başvuru Sahipleri Tarafından Hedeflenen Seçili Performans Göstergelerinin Gerçekleşme Durumu

Performans Göstergesi	Birim	Hedef	Sonuç	Gerçekleşme Düzeyi (%)
İstihdam edilen kişi sayısı	Kişi	327	221	68%
Daha önce bölgede/işletmede olmayan proje kapsamında üretilen ürün	Adet	26	26	100%
Yeni makine sayısı	Adet	224	228	102%
Marka - patent - endüstriyel tasarım - kalite sertifikası veya yeni tasarım sayısı	Adet	48	32	67%
Üretim kapasitesindeki artış oranı	%	1647	1717	104%
Müşteri sayısındaki artış oranı	%	228	117	51%
İhracat artış oranı	%	1122	850	76%
Katı atık geri dönüştürme miktarındaki artış	%	81	101	125%
Proje ile işletmede elde edilen enerji verimliliği oranı	%	22	12	55%
Üretilen yenilenebilir enerji miktarındaki artış	kw	0,8	0,8	100%
Yenilenebilir enerji kaynağı kullanımı ile işletmede sağlanan tasarruf oranı/kararı	%	5	5	100%
Proje ile işletmede kurulan yenilenebilir enerji yatırımları sayısı/tutarı	Adet	1	1	100%

Ajans tarafından program kapsamında 1. öncelik olarak belirlenen “Mevcut işletmelerde; ürün çeşitliliğinin artırılması, yeni ürün üretilmesine yönelik üretim hatlarının kurulması, markalaşmanın sağlanması gibi yenilikçi yöntem ve uygulamaların yaygınlaştırılması” önceliği kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan göstergelerden;

- “İstihdam edilen kişi sayısı” bakımından % 68’lik bir gerçekleşme düzeyine,
- “Daha önce bölgede/işletmede olmayan proje kapsamında üretilen ürün” sayısı bakımından % 100’lük bir gerçekleşme düzeyine,
- “Yeni makine sayısı” bakımından % 102’lik bir gerçekleşme düzeyine,
- “Marka - patent - endüstriyel tasarım - kalite sertifikası veya yeni tasarım sayısı” bakımından % 67’lik bir gerçekleşme düzeyine,
- “Üretim kapasitesindeki artış oranı” bakımından % 104’lük bir gerçekleşme düzeyine,
- “Müşteri sayısındaki artış oranı” bakımından % 51’lik bir gerçekleşme düzeyine,
- “İhracat artış oranı” bakımından ise % 76’lık bir gerçekleşme düzeyine ulaşılmıştır.

Ajansın 2. öncelik olarak belirlediği “İşletmelerde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması,” önceliği kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan göstergelerden;

- “Proje ile işletmede elde edilen enerji verimliliği oranı” bakımından % 55’lik bir gerçekleşme düzeyine,
- “Üretilen yenilenebilir enerji miktarındaki artış” bakımından % 100’ük bir gerçekleşme düzeyine,
- “Yenilenebilir enerji kaynağı kullanımı ile işletmede sağlanan tasarruf oranı/kar” bakımından % 100’lük bir gerçekleşme düzeyine ulaşılmıştır.
- “Proje ile işletmede kurulan yenilenebilir enerji yatırımları sayısı/tutarı” bakımından % 100’lük bir gerçekleşme düzeyine ulaşılmıştır.

Program kapsamında belirlenen ve 3. öncelik olan “Çevresel atıkların geri dönüşümle ekonomiye kazandırılması” önceliği kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan göstergelerden;

- “Katı atık geri dönüştürme miktarındaki artış” bakımından % 125’lik bir gerçekleşme düzeyine ulaşılmıştır.

Tablo 19. Mali Destek Programı Kapsamında İşletmelerin Etkinlik Kriterlerine Katılım Düzeyleri

Etkililik Kriterleri	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Bu proje ile katma değeri yüksek ürünlerin üretimi sağlanmıştır.	0,00%	9,76%	9,75%	48,77%	31,71%
Bu proje ile üretimde ürün çeşitliliği artırılmıştır.	0,00%	9,75%	0,00%	48,77%	41,48%
Bu proje ile yeni teknoloji ve doğa dostu teknoloji kullanımına başlanmıştır.	0,00%	9,76%	14,65%	46,34%	29,26%
Bu proje ile yeni ürün üretimine başlanmıştır.	0,00%	7,32%	9,75%	51,22%	31,71%
Bu proje ile firmamız patent hakkı alınmış bir ürünün ya da tasarımın üretime dönüştürmesini sağlamıştır.	12,18%	21,95%	7,31%	41,48%	17,08%
Bu proje ile yenilenebilir enerji kaynakları kullanılmıştır.	29,28%	24,39%	17,07%	9,75%	19,52%
Bu proje ile firmamızın enerji verimliliği artmıştır.	9,77%	9,76%	26,81%	34,15%	19,51%
Bu proje ile atıkların geri dönüşümü (kazanımı) sağlanmıştır.	19,52%	12,19%	26,82%	21,95%	19,52%

MDP kapsamında işletmelerin büyük çoğunluğu hedefledikleri performans göstergelerine ulaşmıştır. Program kapsamında programın ne kadar amacına ulaştığı bağlamında işletmelere Tablo 19’da yer alan bazı sorular sorulmuştur.

Ajanstan destek alan işletmelerin; % 80’i proje ile katma değeri yüksek ürünlerin üretimine başladığını, % 90’ı proje ile ürün çeşitliliklerini arttığını, % 76’sı proje ile yeni teknoloji kullanmaya başladığını, % 83’ü yeni ürün üretimine başladığını, % 59’u ise patent hakkı aldıkları bir ürünü üretime dönüştürdüklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlardan da anlaşılacağı üzere Ajans tarafından program rehberine belirtilen ve birinci öncelik olan “Mevcut işletmelerde; ürün çeşitliliğinin artırılması, yeni ürün üretilmesine yönelik üretim hatlarının kurulması, markalaşmanın sağlanması gibi yenilikçi yöntem ve uygulamaların yaygınlaştırılması” önceliği büyük ölçüde gerçekleşmiştir.

Tablo 19 incelendiğinde işletmelerin; % 54’ü proje ile yenilenebilir enerji kaynakları kullanmadığını ifade ederken % 54’ü ise proje ile işletmelerin enerji verimliliklerinin arttığını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla Ajans tarafından uygulamaya konulan projeler bağlamında “İşletmelerde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması,” önceliğine tam olarak ulaşamamıştır. Bununla birlikte Ajans bu önceliği program rehberinde belirtmesine rağmen bölgede bulunan işletmelerin sadece bu öncelik kapsamında çok az sayıda proje sunduğu ve uygulamaya konulan projelerin de buna ağırlıklı olarak az sayıda olduğu göz ardı edilmemelidir.

Tablo 19’dan anlaşılacağı üzere işletmelerin sadece % 41’i proje ile atıkların geri dönüşümünü sağladıklarını ifade etmiştir. Bu sonuca göre Ajans tarafından programın hedefine ulaşmak için belirlenen “Çevresel atıkların geri dönüşümle ekonomiye kazandırılması” önceliği kapsamında beklenen düzeye ulaşamadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte uygulamaya konulan projelerin sadece % 7’sinin “Geri Dönüşüm” sektörüne ait olduğunu da birlikte düşünmek gerekmektedir.

6.3.5. Etki

Etki kriteri ile müdahalenin sosyal, ekonomik ve çevresel anlamda uzun vadede kendini gösteren geniş kapsamlı sonuçları değerlendirilmektedir.

Söz konusu kriter ile desteklerin uygulamasının tamamlanmasını müteakip olumlu ya da olumsuz, beklenen, doğrudan ya da dolaylı şekilde ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve

çevresel değişikliklerin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Program sonrası değerlendirmenin zamanlanmasına ve projelerin türlerine göre etkilerin ortaya çıkma durumu farklılık gösterebilecektir. Burada amaç etki analizi yapmak değil, destek uygulaması ile ortaya çıkan tüm sonuçların belirlenmesi ve program sonrası değerlendirme kapsamında raporlaştırılmasıdır.

Tablo 20. Mali Destek Programı Kapsamında İşletmelerin Etki Kriterlerine Katılım Düzeyleri

Etki Kriterleri	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Bu proje, müşteri ve tedarikçi ihtiyaçlarını cevaplama süresini azalttı.	4,87%	7,31%	0,00%	56,10%	31,72%
Bu proje, yeni ürün veya süreç geliştirme becerisini artırdı.	0,00%	4,88%	0,00%	56,08%	39,04%
Bu proje ile yeni faaliyet alanlarına giriş sağlandı.	2,43%	12,20%	7,32%	51,22%	26,83%
Bu proje ile pazarlama, araştırma gibi yeni birimler / çalışma ekipleri kuruldu.	2,43%	21,96%	12,20%	39,02%	24,38%
Bu proje ile firmamızın tanınırlığı arttı.	0,00%	7,32%	14,62%	53,66%	24,40%
Bu projenin sektör ve yan sektörlerle olumlu bir etkisi bulunmaktadır.	0,00%	12,19%	7,33%	51,20%	29,28%
Proje sonrasında müşterilerimizin ihtiyaçlarını daha iyi anlar ve analiz eder hale geldik.	4,88%	4,89%	21,95%	46,35%	21,93%

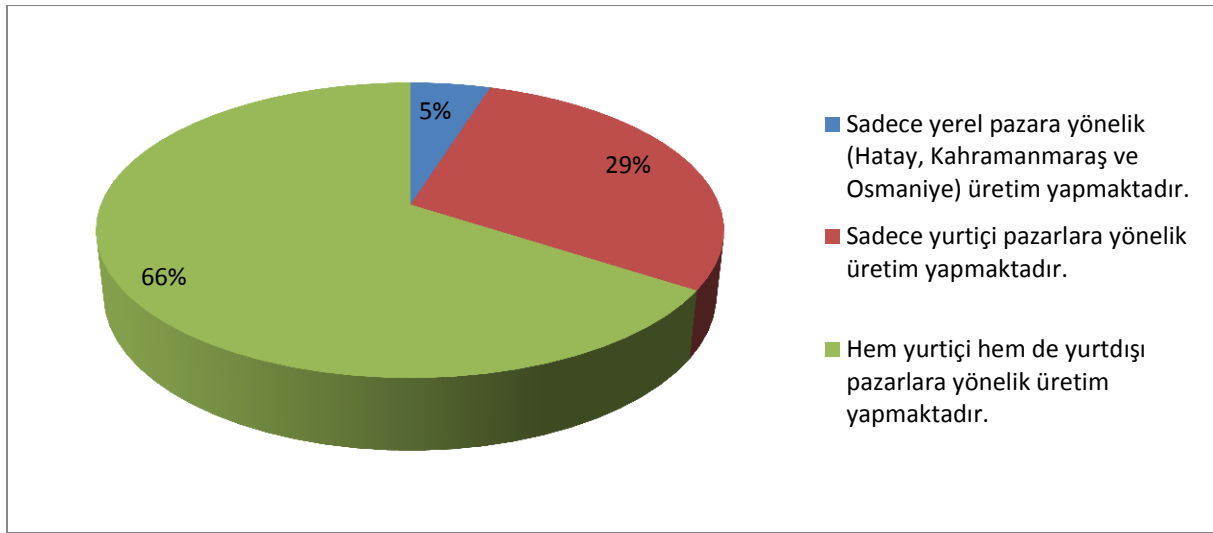
Program kapsamında Ajanstan destek alan işletmelere projenin orta ve uzun vadeli etkilerini ölçmek amacıyla Tablo 20’de yer alan bazı sorular sorulmuştur.

Tablo 20 incelendiğinde işletmelerin % 88’i gerçekleştirilen proje ile müşteri ve tedarikçi ihtiyaçlarını cevaplama sürelerinde azalma meydana geldiğini ifade etmiştir. Bu durumun bölgede (müşterilerin zevk ve ihtiyaçlarına göre) artan talep neticesinde arz yönünde olumlu bir artış yaşandığını da göstermektedir. Bu durum işletmelerin Ajanstan aldıkları mali destekle müşterilerin beklentilerini karşılamaya yönelik daha ucuz, yeni ve farklılaştırılmış ürünleri üretmeye başladıklarını da dolaylı olarak göstermektedir. Nitekim tablo yorumlandığında işletmelerin 65’i yeni ürün ve süreç geliştirme becerilerinin arttığını ifade etmişlerdir. Ayrıca artan talep ve işletmelerin yeni ve farklılaştırılmış ürünler üretmesi neticesinde işletmelerin tanınırlık seviyesinde artış meydana gelmiştir. İşletmelerin % 78’i proje ile tanınırlıklarının arttığını beyan etmiştir. Proje ile işletmelerin kurumsal kapasitelerinde de olumlu yönde gelişme sağlanmıştır. Ajanstan destek alan işletmelerin %

63'ü proje sayesinde kendi bünyelerinde pazarlama, araştırma gibi yeni birimler kurmuşlardır.

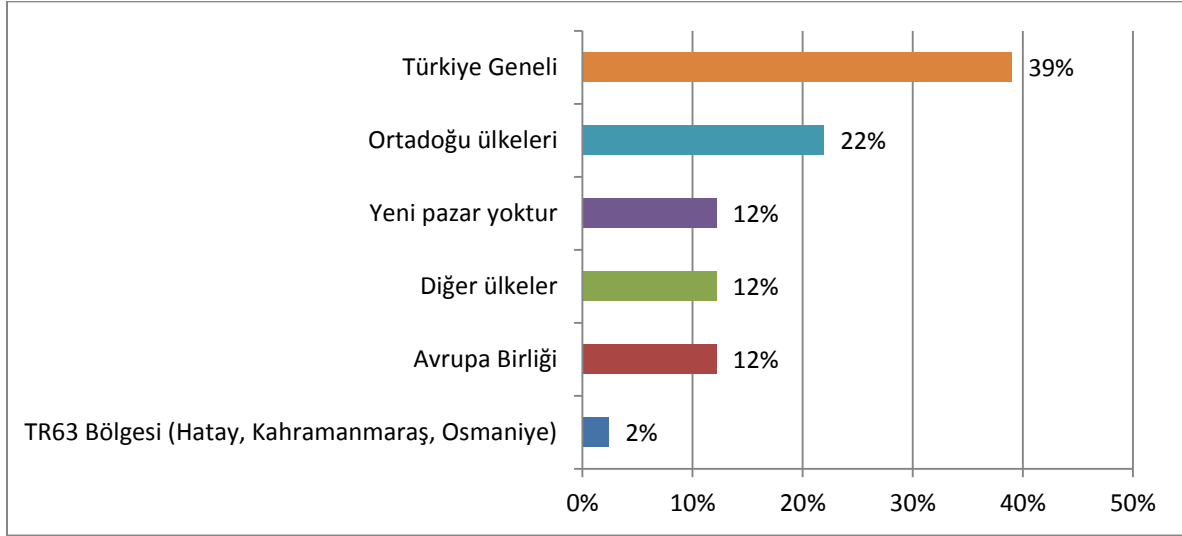
Ajans tarafından desteklenen işletmeler daha yeni farklı ürünler üreterek müşterilerin ve tedarikçilerin ihtiyaçlarını daha iyi karşılar hale geldiklerini beyan etmişlerdir. Bu durumun işletmeler üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla işletmelere sorulan soru bağlamında işletmelerin % 68'i proje sonrasında müşterilerin ihtiyaçlarını daha iyi anladıklarını ve analiz ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum Ajansın üretim sürecinde sadece arz yönlü değil aynı zamanda dolaylı olarak da olsa talebi de etkileyerek müşterilerin zevk ve ihtiyaçlarının karşılanma noktasında olumlu yönde katkı sağladığını da göstermektedir.

Şekil 6. Ajanstan Destek Alan İşletmelerin Üretim Alanları

Ajanstan destek alan işletmelerin üretim sürecine yönelik mekânsal dağılım Şekil 6'da gösterilmektedir. Buna göre işletmelerin % 66'sı hem yurtiçi hem yurtdışı pazarlara yönelik, % 29'u sadece yurtiçi pazarlara yönelik % 5'i ise sadece yerel pazarlara yönelik üretim yapmaktadır. Müşteri sayıları artan, yeni ve farklılaştırılmış ürünler üreten ve kurumsal kapasitelerinde artış olan işletmeler yeni faaliyet alanlarına da girmişlerdir. İşletmelerin % 78'inin yeni faaliyet alanlarına girdiği Tablo 20'den anlaşılmaktadır.

Şekil 7. Proje Kapsamında Yürütülen Faaliyetleriniz Sonucunda İşletmelerin Ürün Veya Hizmet Sattığı Yeni Pazarlar

İşletmelerin ürün/hizmet sattığı yeni pazarlara baktığımızda ise % 39'luk bir oran ile en fazla Türkiye genelinde ürün hizmet satıldığı Şekil 7'den anlaşılmaktadır. İşletmelerin ayrıca % 22'si Ortadoğu ülkelerine % 12'si Avrupa Birliği ülkelerine % 12'si ise diğer ülkelerde yeni pazarlar oluşturulduğunu ifade etmektedirler. Proje ile TR63 Bölgesine yönelik yeni pazar ortaya çıktığını söyleyen işletme ise sadece % 2 düzeyinde kalmıştır.

Ajans tarafından desteklenen sektörlerin diğer sektörlerle de ileri ve geri bağlantıları bulunmaktadır. Destek sayesinde ileri ve geri bağlantıları yüksek olan sektörler diğer sektörlerin gelişimini de olumlu yönde etkilemektedir. Nitekim işletmelerin % 80'i proje sayesinde yan sektörlerin de olumlu yönde etkilendiklerini ifade etmişlerdir.

İşletmelere proje sonrasında daha önceden tahmin edilmeyen olumlu ya da olumsuz etkilerin neler olduğu sorulmuştur. İşletmelerden bazıları; Türkiye ve yurtdışında yeni pazarlar bulduklarını, gerçekleştirilen bu yatırım sayesinde % 500'lere varan oranda büyüme gösterdiklerini, çalışan sayılarında artış yaşandığını, petrol, doğalgaz arama ve üretim faaliyetleri kapsamında taleplerin arttığını, yatırım yapma arzularının arttığını, proje sayesinde kendi elektrik ihtiyaçlarını karşıladıklarını ve üretilen fazla enerjiyi sattıklarını, üretim kapasitesi ve ürün kalitesinde artış olduğunu, maliyetlerin azaldığını, tanınırlıkların arttığını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte pandeminin, Suriye krizinin ve döviz kurunda yaşanan dalgalanmaların üretim süreçlerini olumsuz yönde etkilediğini ve karlılıklarının azaldığını ifade eden işletmeler de bulunmaktadır.

6.3.6. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik kriteri, müdahale sonucu üretilen faydanın müdahalenin tamamlanmasıyla yani finansal destek sona erdiğinde devam edip etmeyeceği ve/veya ne şekilde, hangi oranda devam edeceği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, müdahale ile oluşan etkinin daha geniş ölçekli sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarla ilişkisi ortaya konulmaktadır⁵.

Tablo 21. 2014 YENİ MDP Projelerine İlişkin Sürdürülebilirlik Kriterleri

Kriterler	Puan
Projenin, somut bir etki doğurması beklenmekte mi? (Etkilenen işletme sayısı, faaliyetin bölgesel önemi, geçici/kalıcı oluşturulan istihdam, sosyal faydalar, teşvik edilen yeni sermaye yatırımları, bölgenin genel ekonomik ortamında sağlanan gelişmeler vb. dâhil olmak üzere)	5
Proje potansiyel çarpan etkileri içermekte midir? Proje sonuçlarının; daha geniş alanları etkilemesi ile katma değer yaratacak bilgi yayılması dâhil olmak üzere içinde bulunduğu sektöre veya yan sektörlerle etkisi olacak mı?	5
Teklif edilen projenin beklenen sonuçları sürdürülebilir mi? - Faaliyetler destek bittikten sonra nasıl finanse edilecek? - Proje, piyasa koşullarında rekabetçi bir getiri oranına sahip mi? - Kurumsal idari yapı tarafından proje sona erdikten sonra da faaliyetlerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi beklenmekte midir? - Pazarda talep nasıl: Sabit mi, artıyor mu, azalıyor mu? Proje tek bir tedarikçi veya müşteriye mi bağımlı? Projenin sonunda işletmenin pazarda konumu ne kadar sağlam olacak?	5
Toplam Puan	15

Bağımsız Değerlendiriciler tarafından Ajansa sunulan projelerin sürdürülebilir olup olmadığı, program başvuru rehberinde belirtilen ve yukarıda yer alan soru kriterleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Tablo 22. 2014 YENİ Programında Bağımsız Değerlendiricilerin Sürdürülebilirlik Puanları

İstatistik	BD Puanları	Ortalama Puanlar
Mod	11	11
Medyan	11	11
Ortalama	10	11
Min	5	9
Maks	15	14

⁵Mustafa Caner Meydan. **Kalkınma Ajansları Desteklerinin değerlendirilmesi: Karşıt Durum Etki Değerlendirme Örneği**(Uzmanlık Tezi), Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara, 2014.s.18.

44 projenin 22 tanesi iki Bağımsız Değerlendirici tarafından değerlendirilirken 12 tanesi ise üçüncü bir bağımsız değerlendirici tarafından da değerlendirilmiş ve yeniden puanlanmıştır. Tablo 22’den anlaşılacağı üzere, yapılan puanlama neticesinde tüm projelerin ortalama puanlarının minimum (5) ve maksimum (15) değerler arasında puan aldığı görülmüştür.

Bağımsız Değerlendiriciler tarafından projelere verilen sürdürülebilirlik puanları değerlendirildiğinde projelerin sürdürülebilir olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 23. Mali Destek Programı Kapsamında İşletmelerin Sürdürülebilirlik Kriterlerine Katılım Düzeyleri

Sürdürülebilirlik Kriterleri	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Proje ile yeni personel istihdam ettim ve bu personeller hala firmamızda çalışmaktadır.	0,00%	14,63%	12,19%	39,03%	34,15%
Ajansın finansal desteği olmadan da yatırımlarımız artarak devam etmektedir.	14,62%	21,95%	21,97%	29,25%	12,21%
Firmamızın işletme giderlerini herhangi bir finansal destek almadan da karşılayabiliyoruz.	12,18%	17,07%	31,70%	29,28%	9,77%
Bu projeden elde ettiğim deneyimle başka bir projeyi tek başıma yürütebilirim.	9,75%	17,08%	24,38%	24,38%	24,40%

Ajanstan Destek alan işletmelere projelerin olumlu etkilerinin devam edip etmediğine dair sürdürülebilirlik kriterleri kapsamında Tablo 23’te yer alan bazı sorular sorulmuştur.

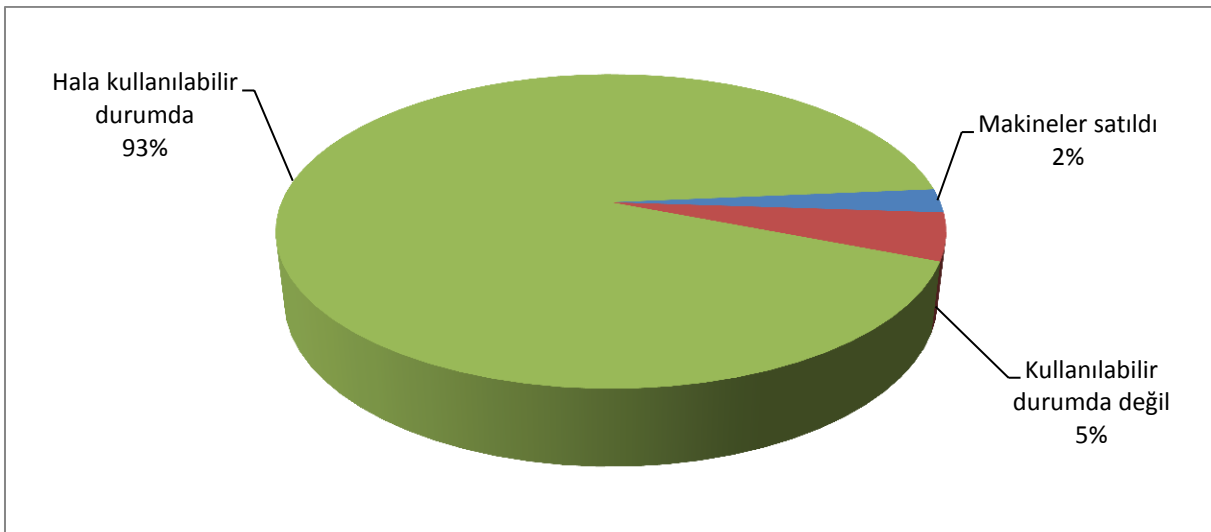
Desteklenen projeler ile istihdamın sürdürülebilir olup olmadığı, proje kapsamında işletmelerin personel varlığında değişimlerin olup olmadığına dair soru sorulmuştur. İşletmelerin % 73’ü proje ile istihdam ettikleri kişilerin hala işletmelerinde çalıştıklarını ifade etmiştir. Bu durum bölgedeki işsizliğin azaltılması ve iş gücünün etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasına Ajansın katkı sağladığını da göstermektedir.

Ajans tarafından işletmelere kullandırılan finansal desteğin, bu desteği kullanan işletmelere katkı düzeyine dair de soru sorulmuştur. İşletmelerin % 41’i Ajansın finansal desteği olmadan da yatırımlarının arttığını beyan ederken işletmelerin % 36’sı bu görüşe katılmadığını ifade etmiştir. Ajans tarafından işletmelere sağlanan destek işletmelerin ayakta durmalarına, kullandırılan finansal desteğin yeni yatırımlara ön ayak olmasına kısmi düzeyde

katkı sağlanmıştır. Nitekim işletmelerin sadece % 39'u finansal destek olmadan da işletme giderlerini karşılayabildiklerini ifade etmiştir. Bununla birlikte işletmeler tarafından kendilerine verilen desteğin rakamsal ve oransal olarak artması gerektiği yönündeki ifadelerinin işletmelerin genel reflekslerinden olduğu da bilinmektedir.

Her ne kadar projelerin % 61'i danışmanlar tarafından hazırlansa da işletmeler projenin uygulama aşamasında projenin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi için proje kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlere katılmak zorundalar. Nitekim işletmelerin % 80'i Ajans tarafından kullandırılan destek sayesinde, daha önceki bölümde açıklandığı üzere, proje hazırlama ve yönetme kapasitelerinin arttığını ifade etmişlerdir. Bu durumun devam edip etmediğine dair işletmelere sorulan soru bağlamında, işletmelerin % 49'u bir projeyi artık tek başına yürütebileceğini ifade etmiştir. Bu durum Ajansın Bölgedeki proje hazırlama, uygulama ve yürütme kapasitesine olumlu yönde katkı sağladığı anlamına gelmektedir.

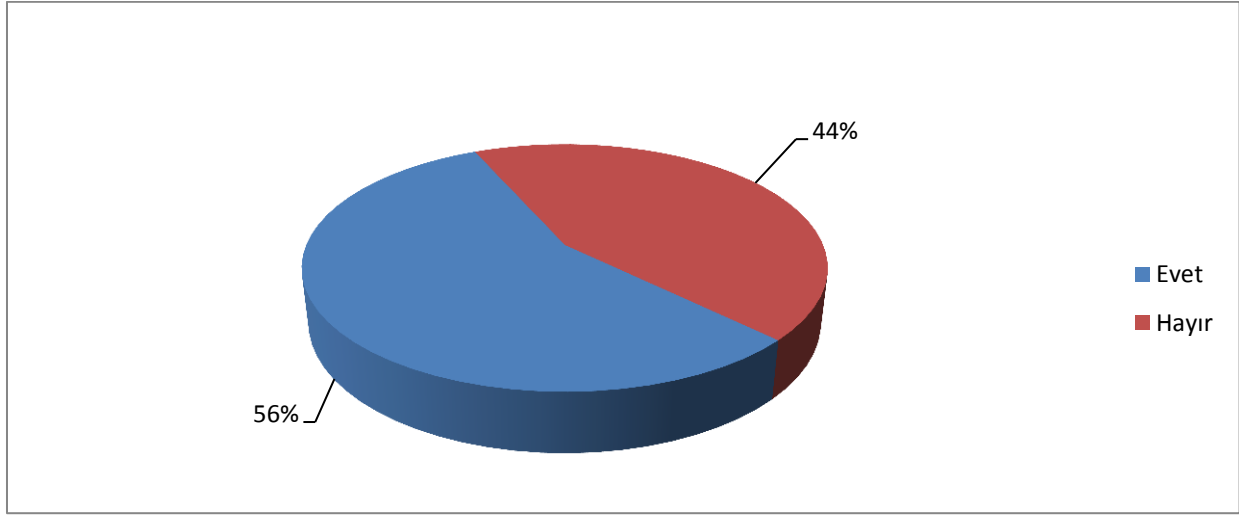
Şekil 8. Proje Kapsamında Alınan Makine Ekipmanlar çalışır vaziyette mi?

Mali Destek Programı kapsamında desteklenen proje bütçelerinin büyük çoğunluğunu makine-ekipman kalemleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla işletmelerin gerçekleştirdikleri projeler kapsamında alımını yaptığı bu makine-ekipmanlar hala kullanılabilir olup olmadığı sürdürülebilirlik kriteri kapsamında önemli bir unsurdur. Ankete katılan işletmelerin % 93'ü alınan makine-ekipmanların hala kullanılabilir olduğunu beyan etmiştir. Makinelerin satıldığını beyan eden işletmelerin oranı % 2 iken makinelerin herhangi bir sebeple kullanılabilir olmadığını ifade eden işletmelerin oranı ise % 5 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum program kapsamında işletmeler tarafından alınan makine-ekipmanların üretim

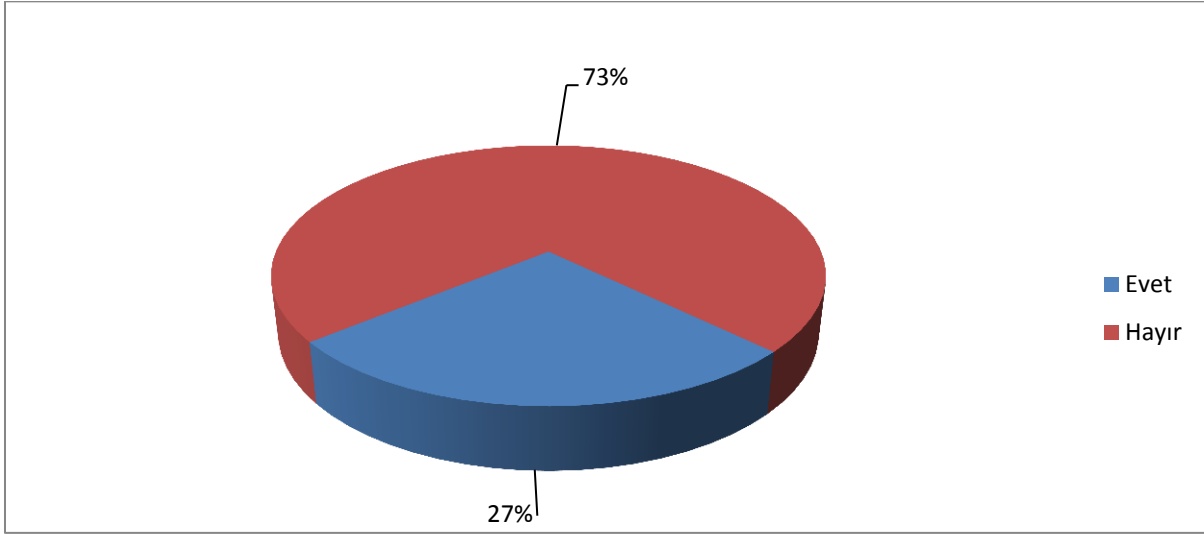
sürecinde yer aldığını buna bağlı olarak işletmelerde çalışan personel varlığının hala korunduğunu, işletmelerin farklı ve yeni ürünler üreterek yurtiçi ve yurtdışı pazarlarda faaliyetlerine devam ettiğini göstermesi bakımından Ajansın programdan beklediği etki ve sonuçların gerçekleşmesine de olumlu yönde katkı sağlamıştır.

Şekil 9. Projenizi tamandıktan sonra projenin devamlılığı ve sürdürülebilirliği adına ek olarak bir yatırım yaptınız mı?

Program kapsamında desteklenen işletmelerin (yatırım boyutunda) ölçek büyüklüklerinde değişim olup olmaması hususu da önemli bir unsurdur. Nitekim bazı işletmeler alınan destek sayesinde diğer işletmelere göre pozitif avantaj elde etmekte ve daha da fazla büyüme gösterebilmektedir. Bununla birlikte bazı işletmeler ise sadece mevcut durumunu muhafaza edebilmektedir. İşletmelere destek sonrasında ek bir yatırım yapmadıkları hususu sorulmuş olup işletmelerin % 56'sı proje tamandıktan sonra ek bir yatırım yaptığını beyan etmiştir. Bu işletmelerin yaptığı yatırımların rakamsal tutarları işletmeden işletmeye farklılık arz ederken en fazla yatırım yapan işletme 7 milyon dolarlık bir ek yatırım yaptığını ifade etmiştir.

Şekil 10. Ajansın aldığınız destekten sonra Ajans dışında herhangi bir hibe ve fon kaynağından destek aldınız mı?

Türkiye genelinde birçok kurum ve kuruluş tarafından işletmelere çeşitli programlar bazında hibe ve kredi destekleri verilmektedir. Ajansın desteklediği işletmelerin faaliyetlerini daha geniş ölçek ve büyüklükte yürütmek, yeni makine-ekipmanlar almak ve iş ve süreçlerini geliştirmek amacıyla Türkiye genelinde çeşitli kurum ve kuruluşlar aracılığıyla yürütülen programlara başvuru yapmak suretiyle işletmelerin bu kuruluşlardan hibe ve destek alıp almadığını ölçmek amacıyla işletmelere Şekil 10'da yer alan soru sorulmuştur. İşletmelerin sadece % 27'si Ajans dışından da hibe ve fon kaynağından yararlandığını ifade etmiştir. Rakamsal olarak ise en fazla destek alan işletme 500 bin dolar en az destek alan işletme ise 50 bin TL destek aldığını belirtmiştir. Bunun yanında Ajansın tekrar mali destek programına çıkması halinde, işletmelerin % 95'i programa tekrar başvuru yapacağını ifade etmişlerdir.

7. Sonuç ve Değerlendirmeler (Program Tasarımına Yönelik Çıkarımlar)

DOĞAKA tarafından uygulamaya konulan 2014 yılı Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programı ile ilgili olarak programın sonuçları ve program ile ilgili öneri ve tedbirler aşağıda maddeler halinde yer almaktadır:

- Programa toplam 194 proje başvurusu yapılmış olup bu projelerin 59 tanesi başarılı bulunarak Ajansla proje sözleşmesi imzalamaya hak kazanmıştır. Ancak proje sahiplerinden 9 tanesinin sözleşme imzalamadan feragat etmesi 6 projenin ise fesih edilmesi nedeniyle program kapsamında 44 proje başarılı bir şekilde uygulanmış ve tamamlanmıştır.
- Bölgede bulunan iller (Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye) dikkate alındığında en fazla proje başvurusunun % 48'lik oran ile Kahramanmaraş ilinden geldiği ve başarılı bulunarak tamamlanan proje sayısı bakımından da Kahramanmaraş ilinin % 50'lik bir oran ile ilk sırada yer aldığı görülmüştür.
- Programa tahsis edilen 15 milyon TL'lik kaynağın 14,7 milyon TL'si Ajansla sözleşme imzalayan projelere tahsis edilmiştir. Bununla birlikte proje uygulama aşamasında bazı projelerden feragat edilmesi ve bazı projelerin feshedilmesi nedeniyle projelere tahsisi edilen ve gerçekleşen Ajans desteği 12,3 milyon TL olmuştur. Proje sahiplerinin karşılayacağı eş finansmanla birlikte toplamda 27,4 milyon TL'lik mali kaynak harekete geçirilmiştir.
- Ajansla sözleşme imzalayan projelere tahsis edilen mali kaynak; bu projelerin çeşitli nedenlerle feshedilmesi halinde diğer projelere mevzuat gereği aktarılamamakta ve bu durum bu mali kaynağın atıl kalmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla yürürlükte olan mevzuatta düzenleme yapılarak fesih nedeniyle kalan mali kaynağın diğer projelere de tahsisinin sağlanması gerektiği düşünülmektedir.
- Programın tasarım aşamasında projelere ayrılan mali kaynak tüm iller için 15 milyon TL olarak belirlenmiştir. Programın öncelikleri ve desteklenecek sektörleri bakımından ise her ilden gelecek proje sayısı ise tahmini olarak o ilin sektör ve önceliklerine göre bir projeksiyon çerçevesinde az çok tahmin edilebilir. Bu durumda program rehberinde tüm illere belirli bir bütçe ayrılması yerine her il için ayrı ayrı bütçe ayrılması yöntemi tercih edilebilir. Ayrıca program rehberinde belirtilen öncelikler de her ilin mevcut durumu ve sektör önceliklerine göre ayrı ayrı belirlenebilir. Ajans tarafından yeni bir hibe programı uygulanması halinde bu hususların da düşünülmesi yerinde olacaktır. Böylelikle her ilden gelecek projeler kendi aralarında rekabet etme şansı yakalayacaktır.

- Projelerin “ilgililik” yönüne baktığımızda; Ajansın, programı tasarlarlarken Bölge Planı ve Üst Ölçekli Planlarla uyumlu bir şekilde bölgenin ihtiyaç ve sorunlarını analiz ettiği ve bu ihtiyaçların karşılanması ve sorunların çözülmesi için “Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programı” başlığı altında Proje Teklif Çağrısına (PTÇ) çıktığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede tamamlanan tüm projelerin Bağımsız Değerlendiriciler tarafından yapılan puanlama neticesinde, programın amaç ve öncelikleriyle “ilgili” olduğu değerlendirilmiştir. Bununla birlikte uygulamaya konulan projelere baktığımızda özellikle “Geri Dönüşüm” ve ayrıca “Enerji” sektörlerine yönelik az sayıda proje uygulandığı göze çarpmaktadır. Nitekim geri dönüşüm sektörüne yönelik uygulanan projelerin tüm projelere oranı % 7 seviyesinde kalmıştır. Dolayısıyla Programın tasarım aşamasında belirlenen önceliklerden olan “Çevresel atıkların geri dönüşümle ekonomiye kazandırılması (3. Öncelik)” ve “Mevcut işletmelerde lisans gerektirmeyecek büyüklükteki yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması (2. Öncelik)” önceliklerinin tam anlamıyla bölgedeki işletmelerin öncelikleriyle uyumlu olmadığı sonucuna bizi götürmektedir. Yeni bir hibe programı uygulanması halinde, Ajansın; programın tasarım aşamasında belirlemiş olduğu önceliklerin sahaya birebir uyuşup uyuşmadığını gözden geçirmesi gerektiği düşünülmektedir. Bununla birlikte Ajansın bölgede az sayıda da bu sektörleri canlandırmak istediği ancak uygulamaya geçen proje sayısı bakımından bu amacına ulaşamadığı hususu da göz ardı edilmemelidir.

Projelerin “etkinlik” yönüne baktığımızda; Ajans personellerinin süreci etkili ve verimli bir şekilde yürüttüğü işletmeler tarafından ifade edilmiştir. Bununla birlikte “katkısalılık” açısından Ajanstan destek alan işletmelerin büyük çoğunluğu bu desteğin olmaması halinde yine de yatırımlarını (ileri bir tarihte, daha küçük ölçekte veya aynı şekilde) yapacaklarını ifade etmişlerdir. Bu durum Ajans desteğinin etkisi azaltmaktadır. Anket sorularına bu şekilde yanıt veren işletmelerin ölçek büyüklüğü hakkında herhangi bir veri olmamasıyla birlikte ankete bu yönde cevap veren işletmelerin orta ölçekli veya mali yönden güçlü olabileceği hususu akla gelebilmektedir. Nitekim mali yönden güçlü olan işletmelere Ajans desteğinin etkisi çok sınırlı düzeyde olabilecektir. Ajans böyle bir durumun önüne geçebilmek ve desteklerden yararlanan işletmelere daha yüksek düzeyde katkısalılık sağlamak amacıyla programın tasarım aşamasında proje başvurusu yapabilecek işletmeleri ölçek büyüklüğüne göre sınıflandırabilir. Mikro ölçekli işletmelere daha yüksek puanlar verilerek ya da mali

bilançosu belirli bir seviyenin altında kalan işletmelere öncelik tanıyabilir. Uygulamaya konulan projelerin uygulama süresi bakımından ise projelerin büyük çoğunluğu zamanında bitirilememiştir. Proje uygulama süresi bakımından Ajansa tarafından başvuru rehberinde belirtilen 9 aylık proje uygulama süresinin yetersiz olması dolayısıyla bu proje süresinin artırılması gerektiği, mevzuatsal olarak zeyilname hazırlanmak suretiyle proje uzatma süresi dahil zamanında bitirilemeyen projeler için Ajans tarafından ek tedbirler alınması gerektiği (mümkünse bu projelerin feshedilmesi gerektiği) düşünülmektedir. Ayrıca proje sahipleri projelerin uygulanma aşamasında zeyilname hazırlamak suretiyle sözleşmede değişiklikler yapmışlardır. Bu durumda projelerin etkililiğini azaltmaktadır. Proje hazırlık aşamasında Ajansa sunulan projelerin aynen ya da kısmi değişiklik yapılmak suretiyle devam ettirilebilmesi ve projelerin etkin ve verimli bir şekilde sürdürülebilmesi için uygulamaya konulan projeler kapsamında proje sahipleri/danışmanlar tarafından proje bütçesinde yer alan bütçe kalemlerinin oluşturulma sürecine yönelik öneriler aşağıda maddeler halinde yer almaktadır:

1. Projelerin hazırlık aşamasında;
 - a. Ajans tarafından gerçekleştirilen proje hazırlama eğitimlerinde proje bütçesinin maliyet etkin bir şekilde hazırlanması gerektiği hususlarının proje sahiplerine/danışmanlara bildirilmesi gerektiği,
 - b. Danışmanlar tarafından oluşturulan proje bütçe kalemleri hakkında proje sahiplerine tam ve doğru bir şekilde bilgi verilmesi gerektiği,
 - c. Proje sahipleri/danışmanlar tarafından yüklenici firmalardan alınan proforma faturaların gerçeği yansıtması gerektiği,
2. Projelerin inceleme aşamasında;
 - a. Bağımsız Değerlendirici ve Değerlendirme Komitesi üyelerinin proje bütçelerini detaylı bir şekilde incelemelerine yönelik gerekli altyapının (yüklenici fiyata araştırması yapması ve bu konuda bilgi teknolojilerini kullanabilmesine yönelik vb.) sağlanması gerektiği,
 - b. Mali Destek Programı ve Proje Değerlendirme Rehberi'nde projelerin maliyet etkin olup olmadığı hususuna yönelik Değerlendiriciler tarafından yanıtlanması gereken soruların puanlarının artırılması gerektiği,

- c. Bütçe Revizyonu aşamasında Ajans tarafından re'sen bütçe araştırması yapılması gerektiği ve bütçenin yeniden oluşturulması gerektiği,
3. Projelerin uygulama aşamasında;
 - a. Proje sahipleri tarafından Ajansa sunulan zeyilname içeriğinin detaylı bir şekilde incelenmesi gerektiği ve gereksiz taleplerin reddedilmesi gerektiği düşünülmektedir.
- Projelerin “etkililik” yönüne baktığımızda; işletmelerin proje hazırlık aşamasında Ajansa sunduğu seçili performans göstergelerinde kayda değer hedeflere ulaştığı sonucu çıkmaktadır. Program kapsamında işletmeler 221 yeni istihdam sağlamış, 26 adet yeni ürün üretmiş, 32 adet Marka - patent - endüstriyel tasarım - kalite sertifikası veya yeni tasarım belgesi almış, 228 adet yeni makine-ekipman almıştır. Ayrıca işletmelerin müşteri sayılarında % 51, üretim kapasitelerinde % 104, ihracatlarında % 76 artış yaşanmıştır. Bununla birlikte Ajans tarafından belirlenen öncelikler ve performans göstergeleri birlikte değerlendirildiğinde özellikle Ajansın belirlediği 2. ve 3. öncelikler kapsamında tanımlanan göstergelerin yetersiz olduğu düşünülmektedir. Ayrıca projelerde meydana gelen etkileri daha iyi ölçebilmek amacıyla bu performans göstergelerinin kısa, orta ve uzun vadeli olacak şekilde belirlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Nitekim işletmeler tarafından seçilen performans göstergelerinin birçoğu uzun vadede elde edilebilecek göstergelerden oluşmaktadır. Ajans işletmelerden bu göstergelerin gerçekleşip gerçekleşmediğini projeler biter bitmez istemektedir. Aksi halde işletmelere performans cezası kesilmekte olup bu durum işletmeleri olumsuz yönde etkilemektedir.
 - Projelerin “etki” yönüne baktığımızda; işletmelerin büyük çoğunluğu proje ile “müşteri ve tedarikçi ihtiyaçlarını cevaplama sürelerinde azalma meydana geldiğini”, “yeni ürün ve süreç geliştirme becerilerinin arttığını” “tanınırlıklarının arttığını” “kurumsal kapasitelerinde olumlu yönde gelişme sağladığını ve “proje sayesinde yan sektörlerin de olumlu yönde etkilendiklerini” ifade etmiştir. Bununla birlikte “pandeminin üretim süreçlerini olumsuz yönde etkilediğini”, “döviz kurunda yaşanan dalgalanmaların kendilerinin olumsuz yönde etkilediğini” ifade eden işletmeler de bulunmaktadır. Ajans tarafından uygulamaya konulan programdan beklenen etkinin daha yüksek düzeyde elde edilmesi için işletmelerin birbirine olan bağılıklarının da göze alınması (girdi-çıkı ilişkisinin gözetilmesi), kurlarda yaşanan dalgalanmalara yönelik de tedbir alınması gerektiği düşünülmektedir.

- Projelerin “sürdürülebilirlik” yönüne baktığımızda; programın başvuru rehberinde belirtilen kriterler çerçevesinde Bağımsız Değerlendiriciler tarafından puanlanan tüm projelerin sürdürülebilir olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. İşletmelerin büyük çoğunluğu “proje ile istihdam ettikleri kişilerin hala işletmelerinde çalıştıklarını”, “proje sonrasında müşterilerin ihtiyaçlarını daha iyi anladıklarını ve analiz ettiklerini”. “alınan makine-ekipmanların hala kullanılabilir olduğunu”, “bir projeyi artık tek başına yürütebileceğini” ve “proje tamamlandıktan sonra ek bir yatırım yaptığını” ifade etmiştir. Buna karşın “Ajansın finansal desteği olmadan da yatırımlarının arttığını” “finansal destek olmadan da işletme giderlerini karşılayabildiklerini” ifade eden işletme sayısı ise biraz daha düşük seviyede kalmıştır. Proje sonrası işletmelerin % 27’si ise “Ajans dışından da hibe ve fon kaynağından yararlandığını” ifade etmiştir. Ayrıca “Ajansın tekrar mali destek programına çıkması halinde, işletmelerin % 95’i programa tekrar başvuru yapacağını” ifade etmiştir. Ancak birden fazla kurum ve kuruluştan destek alan işletmelerin tekrar tekrar desteklenmesi, Ajanstan destek almayan diğer işletmeler bakımından olumsuz bir durum ortaya çıkarabilecektir. Dolayısıyla bu işletmelerin tekrar Ajans tarafından desteklenmemesi gerektiği düşünülmektedir.

8. EKLER

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı 2014 Yılı

Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programı Değerlendirme Raporu Anketi

Bu anket Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından; 2014 yılında uygulanan Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programının sonuçlarını değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Ankette doldurduğunuz veriler başka hiçbir yerde ve farklı amaçlar için kullanılmayacaktır. Anket formlarında gizliliğe riayet edilecek başka kurumlarla paylaşılmayacaktır. Vereceğiniz cevaplar ajansımızın ilerleyen yıllarda sağlayacağı destekler için ışık tutacak, anketlerin analiz sonuçları bundan sonra uygulanacak olan mali destek programlarında göz önünde bulundurulacaktır. Bu sebeple ankete vereceğiniz cevaplar büyük öneme haizdir.

Göstermiş olduğunuz ilgi ve özen için şimdiden teşekkür eder, saygılar sunarız...

Aşağıdaki tabloda firmanızla ilgili sorular yer almaktadır. Lütfen size uygun seçeneği işaretleyiniz.

1. İşletmenizin adı :

2. Üretim faaliyeti yaptığınız il

Hatay
Kahramanmaraş
Osmaniye

3. Projenizi kim hazırladı?

1. Kendim
2. Firma personeli
3. Danışman
4. Bilmiyorum

4. Programdan nasıl haberdar oldunuz?

1. Ajansın düzenlediği toplantı ve benzeri etkinliklerden	6. Valilik kanalıyla
2. Ajansın web sitesinden	7. Belediye kanalıyla
3. Ajansın bilgilendirmesi(kurum ziyareti, e-posta, faks, vb.)	8. Özel sektör firmalarından
4. Medya yoluyla	9. Üniversitelerden
5. Danışmanlardan	10. Diğer (lütfen belirtiniz)

5. İşletmeniz aşağıdaki kategorilerin hangisinde yer almaktadır?

1. Sadece yurtiçi pazarlara yönelik üretim yapmaktadır.
2. Sadece yurtdışı pazarlara yönelik üretim yapmaktadır.

3. Hem yurtiçi hem de yurtdışı pazarlara yönelik üretim yapmaktadır.
4. Sadece yerel pazara yönelik (Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye) üretim yapmaktadır.

6. Ajanstan destek almamış olsaydınız yine de aynı yatırımı yapabilir miydiniz?

1. Proje kapsamındaki faaliyetleri aynı şekilde (aynı zamanlama, büyüklük, yer) gerçekleştirirdik.
2. Proje kapsamındaki faaliyetleri aynı şekilde yapardık, fakat yıllara sari olurdu.
3. Proje kapsamındaki faaliyetleri daha küçük ölçekte gerçekleştirirdik.
4. Proje kapsamındaki faaliyetleri şimdi yapamazdık, daha sonraki bir zamana ertelerdik.
5 Proje kapsamındaki faaliyet/yatırım yapılamazdı.

7. Proje kapsamında alımı gerçekleştirilen makine ekipmanlar çalışır vaziyette mi?

1. Hala kullanılabilir durumda
2. Kullanılabilir durumda değil
3. Makineler satıldı
4. Atıl vaziyette

8. Projeniz tamamlandıktan sonra projenin devamlılığı ve sürdürülebilirliği adına ek olarak bir yatırım yaptınız mı?

1. Evet	Toplam tutar:
2. Hayır	

9. Ajanstan aldığınız destekten sonra Ajans dışında herhangi bir hibe ve fon kaynağından destek aldınız mı?

1. Evet	Toplam tutar:
2. Hayır	

10. Ajansın yeni programlarına başvuru yapmayı düşünüyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır

11. Proje kapsamında yürütülen faaliyetleriniz sonucunda ürün veya hizmet sattığınız yeni pazarlar hangileridir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

TR63 bölgesi	(%.....)
Türkiye Geneli	(%.....)
Avrupa Birliği	(%.....)
Ortadoğu ülkeleri	(%.....)
Diğer ülkeler	(%.....)
Yeni pazar yoktur	

12. Projeniz tamamlandıktan sonra, kendi üzerinizde veya çevrede önceden tahmin etmediğiniz olumlu ya da olumsuz etkileri oldu mu? (Açıklayınız...)

--

Aşağıdaki tabloda DOĞAKA'dan almış olduğunuz mali destekten sonra firmanızın performansına yönelik ifadeler yer almaktadır. Lütfen size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

① Hiç Katılmıyorum,	② Katılmıyorum,	③ Kararsızım,	④ Katılıyorum,	⑤ Tamamen Katılıyorum	
Sürdürülebilirlik					
1. Proje ile yeni personel istihdam ettim ve bu personeller hala firmamızda çalışmaktadır.	1	2	3	4	5
2. Ajansın finansal desteği olmadan da yatırımlarımız artarak devam etmektedir.	1	2	3	4	5
3. Firmamızın işletme giderlerini herhangi bir finansal destek almadan da karşılayabiliyoruz.	1	2	3	4	5
4. Bu projeden elde ettiğim deneyimle başka bir projeyi tek başıma yürütebilirim.	1	2	3	4	5
Etki					
1. Bu proje, müşteri ve tedarikçi ihtiyaçlarını cevaplama süresini azalttı.	1	2	3	4	5
2. Bu proje, yeni ürün veya süreç geliştirme becerisini artırdı.	1	2	3	4	5
3. Bu proje ile yeni faaliyet alanlarına giriş sağlandı.	1	2	3	4	5
4. Bu proje ile pazarlama, araştırma gibi yeni birimler / çalışma ekipleri kuruldu.	1	2	3	4	5
5. Bu proje ile firmamızın tanınırlığı arttı.	1	2	3	4	5
6. Bu projenin sektör ve yan sektörlerle olumlu bir etkisi bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
7. Proje sonrasında müşterilerimizin ihtiyaçlarını daha iyi anlar ve analiz eder hale geldik.	1	2	3	4	5
Etkililik					
1. Bu proje ile katma değeri yüksek ürünlerin üretimi sağlanmıştır.	1	2	3	4	5
2. Bu proje ile üretimde ürün çeşitliliği artırılmıştır.	1	2	3	4	5
3. Bu proje ile yeni teknoloji ve doğa dostu teknoloji kullanımına başlanmıştır.	1	2	3	4	5
4. Bu proje ile yeni ürün üretimine başlanmıştır.	1	2	3	4	5
5. Bu proje ile firmamız patent hakkı alınmış bir ürünün ya da tasarımın üretime dönüştürmesini sağlamıştır.	1	2	3	4	5
6. Bu proje ile yenilenebilir enerji kaynakları kullanılmıştır.	1	2	3	4	5
7. Bu proje ile firmamızın enerji verimliliği artmıştır.	1	2	3	4	5
8. Bu proje ile atıkların geri dönüşümü (kazanımı) sağlanmıştır.	1	2	3	4	5
Etkinlik					
1. Proje hazırlık aşamasında Ajans tarafından yapılan yönlendirmeler/toplantılar yeterliydi.	1	2	3	4	5

2. Proje başvuru rehberleri açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmıştı.	1	2	3	4	5
3. Projenin yazımı aşamasında sıkıntı çekmedim.	1	2	3	4	5
4. Bütçe projenin uygulanması için yeterliydi.	1	2	3	4	5
5. Proje süresi projenin uygulanması için yeterliydi.	1	2	3	4	5
6. Proje uygulamasına ilişkin verilen eğitimler yeterliydi.	1	2	3	4	5
7. Proje uygulamasına yönelik süreçler açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmıştı.	1	2	3	4	5
8. Proje kapsamında yapılan ihale prosedürleri yorucuydu.	1	2	3	4	5
9. Proje uygulama süresince proje izleme uzmanının teknik desteği yeterli düzeydeydi.	1	2	3	4	5
10. Proje izleme ziyaretleri sayısı yeterliydi.	1	2	3	4	5
11. Ara ve nihai raporları hazırlamak yorucu ve zaman alıcıydı.	1	2	3	4	5
12. Proje ile birlikte proje hazırlama ve yönetme kapasitemiz arttı.	1	2	3	4	5
13. Projelere verilen ön ödeme tutarı yeterlidir.	1	2	3	4	5
14. Proje kapsamında verilen hibe miktarı oranı (%50) yeterlidir.	1	2	3	4	5

Anket bitmiştir.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.....

9. KAYNAKÇA

- 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Kordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, Mülga. (2006).
- Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2013). *TR63 Bölge Planı (2014-2023)*. Hatay: Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı.
- Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2014). *Faaliyet Raporu (2014)*. Hatay: Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı.
- Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2016). *2010-2011-2012 Yılı Mali Destek Programları Etki Analizi Raporu*. Hatay.
- Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2016). *2016 Yılı Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik Mali Destek Programı Başvuru Rehberi*. Hatay.
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). *10. Kalkınma Planı 2014-2018*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Meydan, M. C. (2014). *Kalkınma Ajansları Desteklerinin Değerlendirilmesi: Karşıt Durum Etki Değerlendirme Örneği(Uzmanlık Tezi)*. Ankara: Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2013). *Türkiye Sanayi Strateji Belgesi*. Ankara.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2019). *Kalkınma Ajansları Uygulanan Mali Desteklerin Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar (Resmi Yazı)*. Ankara: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü.

DOĞAKA
T.C. DOĞU AKDENİZ KALKINMA AJANSI
T.R. EASTERN MEDITERRANEAN DEVELOPMENT AGENCY

T.C. DOĞU AKDENİZ KALKINMA AJANSI

EKİM 2021

Haraparası Mah. Birinci Tabakhane Sk. No:20
Antakya - HATAY / TÜRKİYE
Tel: +90(326) 225 1415
www.dogaka.gov.tr

Kalkınma Ajansı Yayınları Bedelsizdir, Satılamaz.